

Karla Malm

Tietotulvan hallinnan ammattilaiset: Nuorten tieto- ja neuvontatyö 2020-luvulla

Koordinaatti
Osaamiskeskus

raportti

Nuorisotutkimusseura
Osaamiskeskus Koordinaatti
Tietotulvan hallinnan ammattilaiset:
Nuorten tieto- ja neuvontatyö 2020-luvulla
Raportti 2019

Tekijä: Karla Malm
ISBN: 978-952-7094-35-8 (pdf)

Osaamiskeskus Koordinaatti
PL 17, 90015 Oulun kaupunki
www.koordinaatti.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

OULU

Sisällys

1 Johdanto	4
1.1 Totuuksia ja tietotulvaa.....	4
1.2 Tutkimushanke.....	5
2 Tiedotuksesta tietotyöksi	7
3 Nuorten tieto- ja neuvontatyö tietoyhteiskunnassa	12
3.1 Työmuoto, menetelmä ja tekijä.....	12
3.2 Nuorten tieto- ja neuvontatyön ”lääkäreitä ja erikoislääkäreitä”	14
4 Nuorten tieto- ja neuvontatyön vahvuudet	17
4.1 Nuoren kohtaamisen taidot.....	17
4.2 Tietotulvan hallinnan ammattilaiset	19
5 Tarve nuorten tieto- ja neuvontatyön kansallisille suosituksille?	23
6 Lopuksi	25
6.1 Tutkimustuloksia ja tulevaisuuden pohdintaa	25
6.2 Ehdotus kansallisiksi nuorten tieto- ja neuvontatyön suosituksiksi, eli tavoitteena turvallinen ja tasa-arvoinen tietomaisema.....	27
6.3 Yhteenveto.....	28
Lähteet	30
LIITE 1: Nuorten tieto- ja neuvontatyön eurooppalaiset periaatteet (ERYICA, 27.4.2018)	33
LIITE 2: Työryhmien kysymykset 21.5.2019	35

1 Johdanto

1.1 Totuuksia ja tietotulvaa

Jokaiselle aikakaudelle on tyypillistä tulkita itsensä erityisen merkittäväksi ”muutosten ajaksi”.¹ Usein meillä on tapana kuvitella, että ennen maailma eteni rauhalliseen tahtiin, ja nyt tekeillä on suuria muutoksia, jotka ravisuttavat tuntemamme järjestystä.

2010-luku on kuitenkin tuonut mukanaan murroksia, jotka eittämättä vaikuttavat merkittävällä tavalla elämäämme. Olemme todistaneet sosiaalisessa mediassa leviävää disinformaatiota, vaalivaikuttamista, Ukrainan kriisiin kytkeytyvää informaatiota, Yhdysvaltain presidentin mielikuvituksellisia syytöksiä journalistien tehtailemista ”valeuutisista”, WikiLeaksin kiisteltyjä tietovuotoja ja keskustelua sosiaalisen median kuplista, joissa ihmiset hakeutuvat samaa mieltä olevien seuraan ja pyrkivät vahvistamaan toinen toistensa näkemyksiä antautumatta kriittiseen keskusteluun.² Elämme ja toimimme kansalaisympäristössä, joka jatkuvasti vaatii meiltä kykyä tunnistaa todellinen ja tarpeellinen tieto informaatiotulvan keskellä. Ilman tähän liittyviä taitoja pääsymme tiedon ääreen vaikeutuu, mikä tekee toiminnastamme vaikeaa ja sattumanvaraista.

Edellä mainitut ilmiöt voivat nimittäin olla kaukana toisistaan, mutta niiden välillä on yhdistävä tekijä: ne ovat kaikki omalla tavallaan kamppailua tiedosta ja totuudesta. Vuonna 2016 Oxfordin sanakirjojen toimitus valitsema vuoden sana oli totuudenjälkeinen (*post-truth*). Ei siis liene kaukaa haettua väittää, että tieto – ja se, kenen hallussa se on – puhututtaa 2010-luvulla siinä määrin, että se jäänee historiaan yhtenä aikaa leimanneena teemana. Vaikka oman aikamme mieltäminen historialliseksi vedenjakajaksi sisältää kliseisiin sortumisen ja liioittelemisen vaaran, ei voida kieltää, että tietomaisemamme on monin tavoin murroksessa. Vaikka älylaitteiden määrä arjessamme on lisääntynyt räjähdysmäisesti ja tieto on ainakin periaatteessa muutaman näpäytyksen päässä, se ei ole tehnyt suhdettamme tietoon yhtään sen yksinkertaisemmaksi kuin ennen. Toisinaan asia näyttää olevan päinvastoin: muuttuva tietomaisema tekee suhteemme tietoon yhä haastavammaksi.³

Sosiaaliseen mediaan liitetään kuitenkin uhkakuvien ohella myös monenlaisia toiveita. Tiedon demokratisoitumisen ja sosiaalisen median tarjoaman areenan voidaan tulkita mahdollistavan uudenlaisen osallistumisen kulttuurin, uutta luovan voiman. Ei ole kuitenkaan vielä aivan sel-

¹ Esim. Åberg 2000, 18–19.

² Ks. mm. Garbus 2018; Seppänen & Väliaverron 2013; Jantunen 2015.

³ Karim & Widén 2018a, 7, 22–23.

vää, kuinka perusteltuja toiveet ovat.⁴ Sen sijaan selvää on, että mediamaisema edellyttää siinä toimivilta uusia taitoja ja kykyjä, jotka eivät synny itsestään.⁵

Vaikka suomalaisnuoret aloittavat Internetin käytön varhain, monien tiedonhakutaidoissa ja tiedonlähteiden kriittisessä arvioimisessa on puutteita.⁶ Taidot ja sujuva liikkuminen digitalisoituvassa tietomaisemassa eivät myöskään jakaudu nuorten keskuudessa tasaisesti, vaan nuoret ovat hyvin heterogeeninen joukko.⁷ Innostunut puhe diginatiiveista saattaa siis toisinaan peittää alleen sen, että nuoriltakin saattavat puuttua valmiudet, joita nykyisessä tietomaisemassa tarvitaan yhä kipeämmin.⁸ Tällaisia valmiuksia ovat kyky luovia digitaalisissa ympäristöissä, arvioida kriittisesti eri tahojen luotettavuutta ja yhdistellä lähteitä, ymmärtää ja sisäistää sekä tuottaa ja levittää tietoa, sekä hallita tietotekniset perustaidot. Taidot ovat niin keskeisessä roolissa, ettei liene liioiteltua puhua yhteiskunnallisista selviytymistaidoista. Kun tietomaisema digitalisoituu ja globalisoituu, myös siihen liittyvät osallistumisen edellytykset muuttuvat. Jos kansalaisuus määritellään poliittisen yhteisön jäsenenä toimimiseksi, voidaan selviytymistaitojen ohella puhua edellä kuvatusta valmiuksista kansalaistaitoina: ne ovat osa yhteiskunnallista toimintakykyä, mahdollisuutta kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun ja toimintaan, jota jokainen demokraattinen yhteiskunta tarvitsee.⁹ Kyky ja mahdollisuudet toimia digitaalisissa ympäristöissä ovat monille nuorille osallisuuden, hyvinvoinnin ja osaamisen lähde, ja niistä paitisi jääminen voi lisätä ulkopuolisuutta ja syrjään jäämistä.¹⁰

Tiedon merkitys ei siis näyttäisi olevan ainakaan vähenemässä. Myös Antti Rinteen hallitusohjelmassa (2019) korostetaan lasten ja nuorten osallisuutta ja toimijuutta, jota yhteiskunnassa edistetään esimerkiksi digitaalisin keinoin ja tukemalla medialukutaitojen kehittymistä.¹¹

Nuorten tieto- ja neuvontatyön lähtökohtana on, että tieto kuuluu kaikille nuorille. Työllä on Suomessa pitkä historia: nuorille suunnattujen neuvontapalveluiden ensimmäiset edelläkävijät perustettiin jo 1950-luvulla. Tuolloin tavoitteena oli tarjota opastusta nuorille maaltamuuttajille uudessa elämäntilanteessa.¹² 2000-luvulla toimintaa ryhdyttiin koordinoimaan kansallisella tasolla, ja vuonna 2006 syntyi nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden kansallinen koordinaatio- ja kehittämiskeskus – siis nykyinen Osaamiskeskus Koordinaatti.¹³

1.2 Tutkimushanke

Osaamiskeskus Koordinaatissa on tehty nuorten tieto- ja neuvontatyöhön ja siihen liittyvien palvelujen määrittelytyötä syksystä 2017. Tässä tarkoituksessa on järjestetty työryhmä, joissa osallistujat ovat pohtineet nuorten tieto- ja neuvontatyötä. Työryhmän kokoontumisia on järjestetty muun muassa Turussa 6.10.2017, Helsingissä 15.9.2017 ja 3.11.2017 sekä Oulussa 1.8.2018. Lisäksi on järjestetty verkkopalavereita. Työryhmän osallistujat ovat todenneet, että nuorten tieto- ja neuvontatyön ammattilaisilla on *”tarve puhua samasta asiasta, [löytää] yhtenäinen kieli ja käsitteistö, tarve löytää erilaiset rajapinnat muiden tieto- neuvonta- ja ohjauspalveluiden kanssa, nuorten tieto- ja neuvontapalvelujen päivittäminen tähän päivään”*.¹⁴ Määrittelytyö on

⁴ Seppänen & Väiliverronen 2013, 191–208.

⁵ Kaarakainen & Saikkonen 2015; Karim & Widén 2018a, 22–23.

⁶ Kaarakainen & Saikkonen 2015.

⁷ Kaarakainen & Saikkonen 2015; Karim & Widén 2018a, 23; Kaarakainen & Kaarakainen 2018, 235–254.

⁸ Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 6.

⁹ Kiilakoski, Gretschesel & Nivala 2012.

¹⁰ Kaarakainen & Kaarakainen 2018.

¹¹ Hallitusohjelma, 79, 197.

¹² Heikkinen, 127–151.

¹³ Historia, Koordinaatin kotisivut. <http://www.koordinaatti.fi/fi/historia> Viitattu 3.6.2019.

¹⁴ Työryhmän koonti 30.10.2017.

yksi Koordinaatin osaamiskeskuksen tehtävistä, jotka sille opetus- ja kulttuuriministeriön tavoiteohjauksasiakirjassa nimetään. Määrittelytyön tavoitteena on sanoittaa nuorten tieto- ja neuvontatyötä niin nuorisotyön kentällä kuin osana monialaisia nuorille suunnattuja palveluita, sekä kirkastaa työlle asetettuja tavoitteita, toimintaa ja menetelmiä. Määrittelytyöllä pyritään tukemaan nuorisotyön toimijoita tieto- ja neuvontatyön hahmottamisessa ja oman työnsä jäsentämisessä. Yksinkertaisimmillaan kyse on sen selvittämisestä, mitä nuorten tieto- ja neuvontatyö tänä päivänä on.

Määrittelytyöhön toivottiin mukaan myös ulkopuolista tahoa, joka auttaisi jäsentämään jo tehtyä työtä ja analysoisi tuotettua aineistoa. Nuorisotutkimusseura toteutti määrittelytyön tavoitteita tukevan tutkimushankkeen keväällä 2019 (maaliskuu – kesäkuu 2019).

Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraavalaiksiksi.

- Missä suhteessa nuorten tieto- ja neuvontatyö on suhteessa 1) muuhun nuorisotyöhön 2) muihin nuorille suunnattuihin palveluihin?
- Mitkä ovat nuorten tieto- ja neuvontatyön leimalliset ominaispiirteet eli erityisosaaminen?
- Millaisia suosituksia/minimikriteereitä edellisten perusteella voidaan asettaa?

Aineistona hankkeessa oli määrittelytyötä tehneiden työryhmien muistiinpanot ja koonnit, aihetta käsittelevä kirjallisuus, täydentävät neljä haastattelua sidosryhmien ja Koordinaatin edustajien kanssa ja toukokuussa 2019 järjestetty työpaja.¹⁵

Tämä raportti osallistuu nuorten tieto- ja neuvontatyön määrittelyä koskevaan keskusteluun. Se toimii yhtenä puheenvuorona, joka pyrkii tekemään oman tulkintansa nuorten tieto- ja neuvontatyön vahvuuksista, ominaispiirteestä ja roolista muuttuvassa tietomaisemassa. Ensin teen lyhyen katsauksen nuorten tieto- ja neuvontatyön historiaan. Sitten siirryn tarkastelemaan nuorten tieto- ja neuvontatyötä identiteettiä nykyisessä tietomaisemassa. Kolmanneksi tarkastelen nuorten tieto- ja neuvontatyön vahvuuksia. Sen jälkeen käsittelen lyhyesti kysymystä nuorten tieto- ja neuvontatyön kansallisista suosituksista. Lopuksi pyrin tiivistämään edellä sanotun sekä esittämään niiden pohjalta mahdollisia skenaarioita tulevaisuudelle ja oman ehdotukseni nuorten tieto- ja neuvontatyön kansalliseksi suosituksiksi.

¹⁵ Työpajassa esittelin osallistujille alustavia tutkimushavaintojani ja pyysin osallistujia arvioimaan pienryhmissä, miltä tulkintani ammattilaisten näkökulmasta vaikuttivat ja tunnistivatko he omaa työtään kuvailustani. Kaikki osallistujat kiersivät läpi kolme pienryhmää, joista kullekin oli varattu puoli tuntia aikaa keskusteluun. Ryhmät valitsivat keskuudestaan yhden kirjuri, joka kirjasi huomioita ylös kartongille ja esitteli ne päivän lopuksi muille. Jokainen ryhmä aloitti työskentelyn aina uudelle kartongille, ja heille lyhyesti kerrottiin edellisen ryhmän keskeisinä pitämät huomioit. Tarkoitus oli, että halutessaan osallistujat saavat jatkaa edellisten osallistujien huomioista, mutta välttää liika ohjailevuus, jotta osallistujat saavat pitää näkemyksensä mahdollisimman avoimena. Työpajan pienryhmien kysymykset löytyvät liitteistä. Työpajan rooli oli kahtalainen: toisaalta se toimi ammattilaisten muodostamana koeyleisönä tutkimushavainnoille ja tarjosi mahdollisuuden haastaa tutkijan tekemiä tulkintoja, toisaalta se tuotti lisää aineistoa, joka sisällytettiin hankkeeseen.

2 Tiedotuksesta tietotyöksi

Suomessa nuorten tieto- ja neuvontatyön juuret ovat 1950-luvulla, jolloin maalta kaupunkiin muuttaneet nuoret tarvitsivat tietoa ja neuvontaa koskien asumista, työpaikkoja ja harrastuksia. Nuorista huolehtimisen taustalla vaikutti huoli kaupunkiin saapuvien nuorten sopeutumisesta ja irtolaisuuslaki. Palvelu oli nuorille vapaaehtoista.¹⁶

Myös muualla Euroopassa – Ranskassa, Belgiassa, Iso-Britanniassa ja Saksassa – nuorten tieto- ja neuvontatyö kehittyi yhteiskunnan sosiaalisissa murrostilanteissa, kuten esimerkiksi Ranskan vuoden 1968 mielenosoitusten jälkimainingeissa, jolloin perustettiin CIDJ (Centre Information et Documentation Jeunesse). Ranskan merkitys eurooppalaisen nuorten tieto- ja neuvontatyön kehitykseen onkin ollut suuri. CIDJ ei kuitenkaan ollut ensimmäinen, vaan Saksassa toimi jo vuonna 1967 Informationszentrum IFO ja Belgiassa vuonna 1966 perustettu Info jeugd.¹⁷

Kautta nuorten tieto- ja neuvontatyön historian työn tavoitteisiin on lukeutunut kohtaaminen nuoren ja ammattilaisen välillä sekä nuorten tiedontarpeisiin vastaaminen. Ajatus, että tiedon merkitys on korostunut erityisesti yhteiskunnal-

lisissa murrostilanteissa, vaikuttaisi saavan tukea nuorten tieto- ja neuvontatyön historiasta. Usein työn kehittymisen yhteiskunnallinen konteksti on ollut murros, kuten nopea kaupungistuminen tai 1968 liikehdintä. Näin toteaa nuorten tieto- ja neuvontatyön parissa pitkään työskennellyt ja työmuodon eurooppalaisen kattojärjestön ERYICA:n (European Youth Information and Counselling Agency) puheenjohtajana vuosina 2006–2013 toiminut Marc Boes nuorten tieto- ja neuvontatyön historiaa käsittelevässä artikkelissaan. Näin oli asian laita myös Suomessa: Turussa toiminut nuorten tieto- ja neuvontapiste pyrki avustamaan kaupunkiin saapuneita nuoria ja varustamaan heidät heidän tarvitsemallaan tiedolla tilanteessa, jossa uusi ympäristö monimutkaisuudessaan vaati tulijoilta täysin uuden orientaation omaksumista ja uusien taitojen opettelua.¹⁸ Nykyisin eurooppalaista nuorten tieto- ja neuvontatyön kenttää yhdistää kattojärjestö ERYICA:n määrittelemät periaatteet, jotka jäsenjärjestöt ovat hyväksyneet. Näihin periaatteisiin kuuluu riippumattomuus, saavutettavuus, kattavuus, tarveperustaisuus, vahvistavuus, osallistavuus, eettisyys, ammatillisuus ja ennakoivuus.

¹⁶ Fedotoff & Leppäkari 2016, 190; Boes 2012, 192–193; Heikkinen 2006, 127–151.

¹⁷ Fedotoff & Leppäkari 2016, 189–191; Boes 2012, 192–193.

¹⁸ Boes 2012, 193.

Suomessa nuorten tieto- ja neuvontatyön kehitykseen on vaikuttanut paitsi eurooppalainen viitekehys, myös suomalaiset ominaispiirteet. Tähän tutkimushankkeeseen haastatellut tunnistivat tällaiseksi muun muassa sen, että Suomessa nuorten tieto- ja neuvontatyö on selkeästi osa nuorisotyön kenttää, yksi nuorisotyön muoto. Tässä näkyy myös edellinen nuorisolaki, jonka mukaan *”kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot.”* Näin nuorten tieto- ja neuvontatyö institutionaalistakin juurrutettiin yhdeksi nuorisotyön työmuodoksi. Myös hallituksen esitys (HE 111/2016) mainitsee nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden lukeutuvan kuntien tehtäviin.¹⁹

Tälle perustalle nykyinen nuorten tieto- ja neuvontatyö rakentuu. Yksi mahdollisuus lähestyä määrittelytyötä, johon tämäkin raportti osallistuu, on tarkastella työmuotoa historiallisesta perspektiivistä ja kysyä, miten nykyhetkeen on tultu. Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella vaikuttaisi olevan niin, että useimmiten juuri yhteiskunnalliset murrostilanteet ovat luoneet uusia tiedontarpeita, joihin työmuoto on pyrkinyt vastaamaan.²⁰ Mitkä ovat siis oman aikamme murrostekijöitä?

Edellä totesin, että elämme muuttuvassa tietomaisemassa, jossa nähdään toistuvia kamppailuja totuudesta ja oikeasta tiedosta. Myös ajallinen sykli tiedonhaussa on muuttunut: mediasisältöjen digitalisoituminen, internet ja älypuhelimet takaavat, että lähes jokainen meistä on jatkuvassa online-tilassa. Olemme läsnä yhtä aikaa niin fyysisissä kuin virtuaalisissa tiloissa, ja

elämme elämäämme, ylläpidämme ihmissuhteitamme ja rakennamme käsitystä itsestämme mediavälitteisissä ympäristöissä.²¹ Muutokset muovaavat suhdettamme tietoon, ihmissuhteisiin, läsnäoloon ja joukkoviestintään – siis lähestulkoon kaikkeen. Nämä muutokset näkyvät myös nuorten tieto- ja neuvontatyössä.

Alkuvuosina nuorten tieto- ja neuvontatyöstä puhuttiin Suomessakin *nuorisotiedotuksena*. Joissakin yhteyksissä nuorisotiedotuksesta puhutaan yhä; tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa työ painottuu nuorille suunnatun tiedon julkaisemiseen erilaisissa kanavissa. Silloin, kun työ koostuu kohtaamisista nuorten ja ammattilaisten välillä, lienee kuitenkin osuvampaa puhua tiedotuksen sijaan *tietotyöstä*, jossa neuvonta ja ohjaaminen näyttelevät tärkeää osaa.

Tiedotuksen muuntuminen tietotyöksi heijastelee muutosta, joka ei ole ainoastaan semanttinen, vaan kertoo jotakin merkittävää myös työn sisältöihin liittyvästä muutoksesta. Eri sukupolvien tiedontarpeita ja nuorten tieto- ja neuvontatyön ajassa mukana eläneitä tehtäviä tarkastellessaan Marc Boes nostaa esiin, että nykyään pikainen tiedonhaku nuorten tieto- ja neuvontapalveluissa on väistynyt ja korvautunut toisenlaisilla tarpeilla.²² Tämä nousi esille myös tätä tutkimushanketta varten tehdyissä haastatteluissa: online-yhteiskunnassa, jossa elämme, pikainen, helposti löydettävä tieto on muutaman näpäytyksen päässä. Nuoret etsivät, löytävät, luovat ja kierrättävät tietoa digitaalisissa ympäristöissä. Onkin todettu, että nuorten silmissä ystävät ja perheenjäsenet ovat luotetuimpia tiedonlähteitä. Vertaissuhteiden merkitys on nuorille suuri ja korostuu esimerkiksi intiimeihin suhteisiin liittyvän tiedon kohdalla.²³ Useimmiten nuoret kampaavat tukea tiedonhakuun silloin, kun tiedon hakeminen, arvioiminen ja kriittinen punnitseminen osoittautuu haastavaksi ja omat valmiudet sen suhteen riittämättömiksi.

¹⁹ HE 111/2016.

²⁰ Fedotoff & Leppäkari 2016, 189–191; Boes 2012, 192–193; Heikkinen 2006, 127–151.

²¹ Sumiala, Suurpää & Honkatukia 2019, 10–15.

²² Boes 2012, 192–193; Karim & Widén 2018a, 22.

²³ Karim & Widén 2018b, 23, 27, 34, 38.

Varhaisemmat tavat kuvata viestintää rakentuvat käsitykselle lineaarisesta prosessista, jossa lähettäjä enkoodaa eli sisäänkoodaa viestinsä ja "siirtää" sen vastaanottajalle. Viestinnän prosessi on onnistunut, kun A:n alkuperäinen ajatus kloonautuu mahdollisimman identtisenä vastaanottajan mieleen. Tällainen kuvaus kuitenkin jättää huomiotta monia viestintään liittyviä piirteitä, eikä sellaisenaan tee usein oikeutta todellisuudelle: ajatukset harvoin kloonautuvat sellaisenaan, ja niiden synnyttämät tulkinnat ja mielikuvat riippuvat yhtä lailla vastaanottajasta, lähettäjistä kuin itse viestintätilanteestakin. Seuraavassa kuviossa olen kuvannut, miltä lineaarinen viestinnän malli voisi näyttää sovellettuuna nuorten tieto- ja neuvontatyöhön.

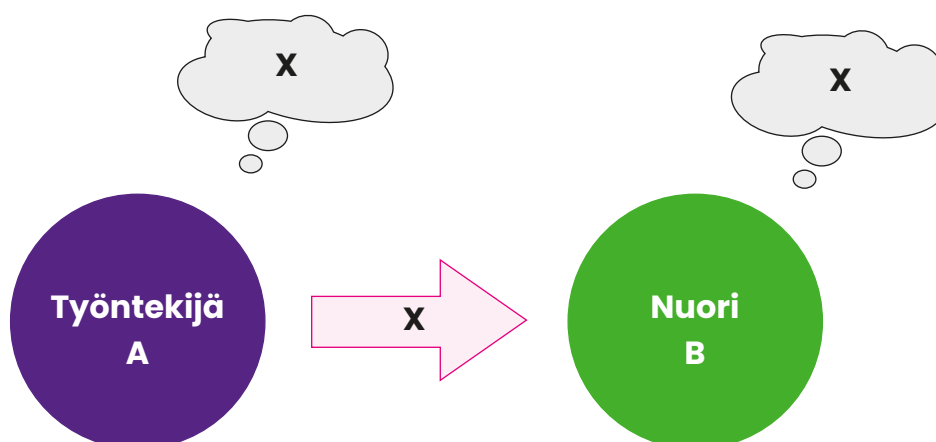
Kuviossa nuorten tieto- ja neuvontatyön ammattilainen ajattelee tietoa X, "siirtää" sen nuorelle, jonka jälkeen myös nuori ajattelee tietoa X – ja juuri samanlaisena, kuin se on ammattilaisen mielessä ollut. Tällainen lineaarinen malli jättää huomiotta, että viestintä on aina vuorovaikutusta, ei yksisuuntaista.²⁴ Kuvaamatta jää prosessi, jossa ammattilainen pukee ajatuksensa viestiksi ja tekee jo tässä vaiheessa ratkaisevia valintoja kielen, viestintävälineen ja viestin suhteen. Yhtä

lailla vaikuttaa tilanne ja konteksti, jossa osapuolet viestivät.

Tiedottamisen mieltäminen tiedon siirtämiseksi herättää mielikuvia, joissa vastaanottajalle jää passiivisen vastaanottajan rooli. Vaikka vastaanottaja on menneisytydessäkin tulkinut viestin yhtä lailla omasta tilanteestaan käsin kuin nykyään, nykyisin vastaanottajan rooli korostuu entisestään. Esimerkiksi tiedon välittäminen kirjeiden ja esitteiden avulla nuorille asettaa nuoren hyvin erilaiseen vastaanottajan rooliin kuin tilanne, jossa nuori on vuorovaikutuksen osapuoli, ja yksi ammattilaista ohjaavista tavoitteista on pyrkiä tarjoamaan välineitä nuoren kriittiseen ajatteluun ja tiedonhakuun. Lainatakseni erästä tähän hankkeeseen haastateltua: "nuori päättää sen, mitä hän tekee sillä tiedolla, jota on tarjottu".

Prosessi on siis kaikkea muuta kuin lineaarista tiedon siirtoa; tulkintani mukaan olisi osuvampaa sanoa, että onnistunut nuorten tieto- ja neuvontatyö on yhdessä tietämistä. Tällöin ei olekaan sanottua, että nuori on prosessissa vastaanottaja ja työntekijä lähettäjä. Jos otamme vakavasti väitteen, että nuorten tieto- ja neuvon-

Kuvio 1: Lineaarinen viestinnän malli nuorten tieto- ja neuvontatyössä

²⁴ Åberg 2000, 26-45.

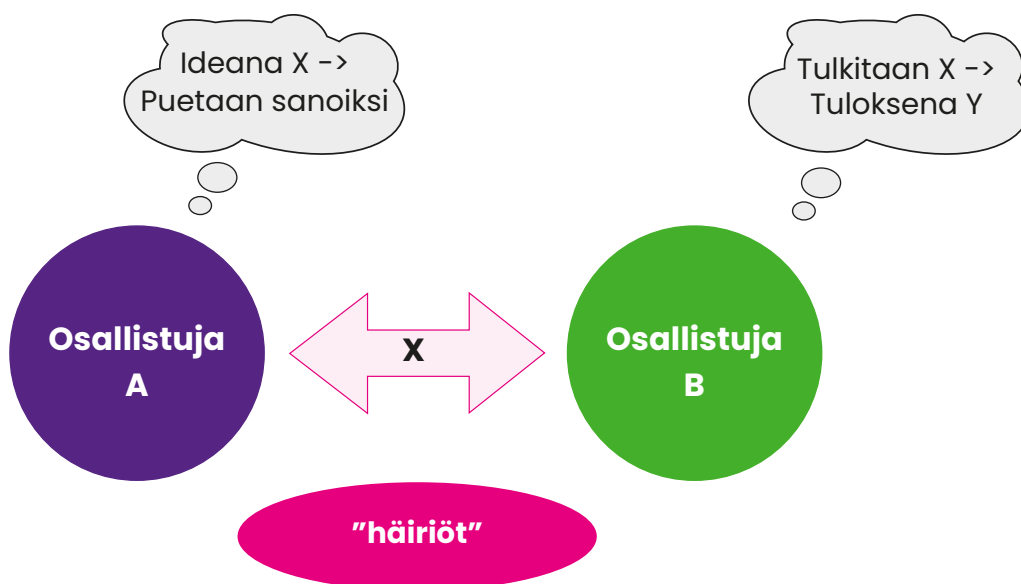
tatyö on yhdessä tietämistä, prosessi on pystytävä kääntämään myös pääläelleen: prosessi on vuorovaikutusta, jonka onnistuessa tiedon määrä lisääntyy. Lisäksi on otettava huomioon, että vertaisryhmien merkitys tiedonjakamisessa on erityisesti nuorten keskuudessa suuri.²⁵ Aikuisilla ei välttämättä ole aina hallussaan parempaa ja uskottavampaa tietoa. Kuten Meri-Tuulia Kaarakainen ja Loretta Saikkonen toteavat, aikuisten monopoli tietoon on murentunut.²⁶ Erityisesti, kun otetaan huomioon vertaisryhmien merkitys, viestinnän prosessi voi näyttää vallan toisenlaiselta kuin edellä.

Edellä kuvaan, millä tavoin vuorovaikutuksen osapuolen A päässä oleva tieto X muunnetaan viestiksi, jonka hän pyrkii välittämään toiselle osapuolelle. Toinen osapuoli B tulkitsee "matkaan lähetetyn" X:n omasta tilanteestaan ja kontekstistaan käsin ja poimii siitä itselleen merkityksellisen. Näin ollen tiedosta X saattaa-

kin osapuolen B päässä olla lopulta Y. Vuorovaikutukseen osallistuvien nimeäminen nuoren ja ammattilaisen sijaan osallistujiksi pyrkii tekemään näkyväksi tilanteen, jossa tieto ei välttämättä olekaan aikuisen ja ammattilaisen hallussa, vaan syntyy yhteisessä vuorovaikutuksessa.

Tiedon monopolien murtuminen ei liity ainoastaan kahdenvälisiin suhteisiin ja niihin liittyvään auktoriteettiasemaan, vaan muuttaa yhteiskuntaa laajemminkin. Yksi näistä muutoksista on perinteisten portinvartijoiden, kuten median ammattilaisten, asema. Erityisesti nuoret hakevat tietoa perinteisen sanomalehden sijaan myös verkosta, jonne tietoa tuottavat ammattijournalistien ohella "kansalaisjournalistit", järjestöt, erilaiset organisaatiot ja yritykset. Portinvartijana toimiminen ei ole enää perinteisten mediayritysten ja journalismin yksinoikeus.²⁷ Kuten edellä totesin, toiset näkevät muutoksen mahdollista-

Kuvio 2: Epälineaarinen, vuorovaikutteinen viestinnän malli nuorten tieto- ja neuvontatyössä

²⁵ Karim & Widén 2018a; Karim & Widén 2018b.

²⁶ Kaarakainen & Saikkonen 2015, 2.

²⁷ Seppänen & Väliaverron 2013, 211.

van uudenlaisen osallistumisen kulttuurin, entistä ehomman demokratian.²⁸ Toisaalta perinteisen median aseman huojuminen herättää huolta ammatillisen journalismin arvostuksen heikkenemisestä ja journalismin korvaavista internetin toimijoista, joiden ei tarvitse sitoutua journalistin eettisiin ohjeisiin, kuten tarkistaa lähteitään tai ilmoittaa, milloin kyseessä on kaupallinen sisältö.²⁹ 2010-luvulla on Suomessakin nähty sivustoja, joiden julkaisema sisältö esitellään uutisina, mutta perustuu täysin perättömiin tietoihin tai muilta varastettuihin sisältöihin.

Nämä keskustelut heijastuvat myös siihen ympäristöön, jossa nuorten tieto- ja neuvontatyö toimii. Kun puhumme tiedon monopolien murtumisesta, herää väistämättä kysymys, mitä tämä tarkoittaa nuorten tieto- ja neuvontatyölle. Mediasisältöjen digitalisoitumisen, älypuhelimien ja sosiaalisen median myötä tieto – tai tiedolta näyttävä *valetieto* – on kaikkialla, yhtäaikaan, tauotta. Millainen on nuoren oikeus tietoon maailmassa, jossa tiedonsaantia leimaa niukkuuden sijaan runsaudenpula?

Eräänlaisen analogian voi erottaa joukkoviestinnän ja nuorten tieto- ja neuvontatyön välillä. Ennen yleisö haki tietonsa sanomalehdistä, medialta, jolla oli hallussaan tieto – siis eräänlainen tiedon portinvartijan rooli. Samalla tavoin ennen ne nuoret, jotka tarvitsivat uuden elämäntilanteensa tueksi tietoa, pistäytyivät tieto- ja neu-

vontapisteellä – eräänlainen portinvartijan rooli siis sekini. Molempien portinvartijoiden tehtäviin liittyy vahvasti ammatillinen osaaminen ja vastuu, mutta nyky-yhteiskunnassa kummallakaan näistä ei ole yksinoikeutta tietoon. Muutos tapahtuu ammatillisesta osaamisesta huolimatta.

2020-luvun lähestyessä ei ole syytä epäillä, että kehityskulku olisi hidastumaan päin. Tiedottaminen ja joukkoviestintä joutuvat määrittelemään itseään uudelleen, kun sosiaalinen media ja digitaaliset ympäristöt haastavat niiden entisen tiedonvälitystehtävän.

Myös nuorten tieto- ja neuvontatyö toimii muuttuvassa toimintaympäristössä. Marc Boesin mukaan nuorten tieto- ja neuvontatyö ei kärsi identiteettikriisistä monien muiden nuorisotyön työmuotojen tavoin.³⁰ Silti uskallan väittää, että oman identiteetin pohtiminen liittyy kiinteästi määrittelytyöhön, vaikka kriisiä ei olisikaan käsillä. Kun maailma ympärillä muuttuu, osaamisen sanoittaminen kirkastaa työmuodon tavoitteita ja tehtäviä niin ulkopuolisille kuin omille sidosryhmillekin. Osaamisen sanoittamista vaativat myös realiteetit resurssien jakamisessa.³¹ Mitkä ovat nuorten tieto- ja neuvontatyön kriittiset menestystekijät ennen ja nyt? Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan nuorten tieto- ja neuvontatyön identiteettiä yhteiskunnassa, jossa tieto on jatkuvasti kaikkialla läsnä.

²⁸ Seppänen & Väliaverron 2013

²⁹ Seppänen & Väliaverron 2013.

³⁰ Boes 2012, 191.

³¹ Karim & Widén 2018a, 24; Kiilakoski & Honkatukia 2018, 17–18.

3 Nuorten tieto- ja neuvontatyö tietoyhteiskunnassa

3.1 Työmuoto, menetelmä ja tekijä

Määrittelytyötä tukevan hankkeen alussa tärkeäksi lähtökohdaksi muodostui kysymys, onko nuorten tieto- ja neuvontatyössä kyse työmuodosta vai -menetelmästä. Kysymys saattaa kuulostaa toisarvoiselta sanojen pyörittelmiseltä, mutta oikeastaan kyse on hyvin olennaisesti asiasta: nuorten tieto- ja neuvontatyön identiteetin selkeyttäminen yhteiskunnassa, jossa tietoa on kaikkialla, vaatii vastausta siihen, millä tavoin nuorten tieto- ja toimintatyö niveltyy osaksi suurempaa kokonaisuutta, nuorille suunnattujen palveluiden kenttää ja nuorisotyötä. Mikä on nuorten tieto- ja neuvontatyön suhde muihin palveluihin, millaista toimijaa se edustaa? Nykytilanteessa, jossa nuorten tieto- ja neuvontatyö monissa tilanteissa toimii osana monialaisia palveluita, tällainen kysymyksenasettelu on vääjäämättä yhä tärkeämpi osa työn itsemäärittelyä.

Tomi Kiilakoski, Viljami Kinnunen ja Ronnie Djupsund kuvaavat nuorisotyön ajoittain vaikeasti

hahmottuvaa luonnetta ja pyrkivät selkeyttämään sitä jakamalla tehtävän työn kolmeen eri kategoriaan: työmuotoon, työmenetelmään ja työkaluihin. Heidän jäsennyksensä mukaan työmuoto vastaa kysymykseen, mitä tehdään. Työmuoto on *”usean henkilön vastuulla oleva kokonaisuus, jota toteutetaan usean työmenetelmän avulla”* ja sen *”tavoitteet ovat laaja-alaisia, eikä niitä pystytä saavuttamaan yksittäisen menetelmän avulla”*. Työmenetelmä sen sijaan on *”toistettava ja suunnitelmallinen tapa tehdä”* – eli kuvaa sitä, miten tehdään.³² Tämän määrittelyn mukaan esimerkiksi kohdennettu nuorisotyö on työmuoto, jonka menetelmiin kuuluu pienryhmätoiminta. Työkaluja ovat vieläkin pienemmät yksiköt, kuten ryhmäytymisharjoitteet ja tavoitteelliset keskustelut – siis välineet, joiden avulla toimitaan. Kysymys on siis yksinkertaisesti siitä, mitä tehdään, miten tehdään ja millä välineillä tehdään.

³² Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund 2015, 83-86.

Tämän jäsenyyksen otin puheeksi haastateltavieni kanssa. Kysyin, millaisia ajatuksia heissä herättää nuorten tieto- ja neuvontatyö työmuotona tai työmenetelmänä, ja millaisena he näkevät tällaisen jaon. Kysymys jakoi haastateltavia. Vaikka kaikki olivat yksimielisiä, että nuorten tieto- ja neuvontatyö on työmuoto, monenlaisia kantoja esitettiin sen suhteen, voiko nuorten tieto- ja neuvontatyö olla työmenetelmä. Toisille se oli ehdottomasti molempia, toiset vieroksuivat ajatusta nuorten tieto- ja neuvontatyöstä menetelmänä. Eräs haastateltavista perustellusti ihmetteli, mitä olisivat nuorten tieto- ja neuvontatyön menetelmät tällaisessa jäsenyyksessä. Myös tutkijana jouduin pohtimaan tätä, ja sitä, mitä tällä kysymyksellä halusin oikeastaan selvittää. Olinko sittenkään kyselemässä oikeaa asiaa? Oliko kysymys sittenkään siitä, mitä tehdään, miten ja millä välineillä?

Kun analysoin tekemiäni haastatteluja, kävi ilmi, että oikeastaan kysymys työmuodosta ja menetelmistä oli varsin tyydyttävästi ratkaistavissa tavalla, joka nuorten tieto- ja neuvontatyön kentällä monille saattanee näyttäytyä kovin tuttuna jäsenyyksenä. Näiden haastattelujen ja toukuksussa pidetyn työpajan perusteella nuorten tieto- ja neuvontatyön mieltäminen työmuodoksi, jonka menetelmiä ovat tiedottaminen, ohjaus ja neuvonta, näyttäytyvät perusteltuna ja mielekkäänä.

Mutta tämä ei vielä riitä vastaamaan siihen, miten nuorten tieto- ja neuvontatyö niveltyy osaksi nuorten palveluita. Jäsentely oli auttanut tekemään näkyväksi työmuodon ja menetelmien suhteen, ja samalla johtanut uuden kysymyksen ääreen.

Taulukko 1: Työmuoto, työmenetelmä, työkalut ja työntekijä

Työmuoto Mitä tehdään?	Nuorten tieto- ja neuvontatyö Tavoite: <i>"tarjotaan nuorille luotettavaa tietoa nuorten tarpeisiin ja omaan elämään liittyen", "tehtävänä on varmistaa se yhdenvertainen mahdollisuus saada niitä palveluita"</i>
Työmenetelmä Miten tehdään?	<i>"Nuorten tieto- ja neuvontatyön menetelmiä on nimenomaan ne tiedottaminen, neuvonta ja ohjaus"</i>
Työkalu Millä välineillä?	<i>"Tiedonhankintaa, hallintaa, luokittelua, myöskin sen nuoren tiedontarpeiden karkottamista ja sillä lailla niinku ajan hermolla olemista siihen nuoren elämään liittyvissä asioissa ja niin edelleen"</i> <i>"Et kyl mekin ollaan aateltu et onkse netissä, onkse täällä, onkse jalkautuvaa, onkse jotain taloussalkkuja niin kuin jotkut tekee, et menee rahankäyttöä opettamaan ikään kuin... (--)</i> Et millä menetelmillä sitä tietoutta tai sitä ajatusta ja niit kansalaistaitoja ja muita sitten viedään, niin se on sit niinku, niitähän on lukuisia. " <i>"Menetelmähän elää paljon enemmän tässä ajassa. Toki se työmuotokin mutta erityisesti niiden menetelmien kautta. Eli se perusasia ja perus ydin on siellä ne nuorten tiedon ja neuvonnan ja ohjauksen tarpeet. Ja siihen se pitää perustua. Koko menetelmä voi olla sitten mitä kuka keksii tai mitä maailma tuo tullessaan."³³</i>
Työntekijä Kuka tekee? Missä tehdään?	Tietopalveluohjaaja? Nuorisoohjaaja? Nuori? Nuorisotyöntekijä? Etsivä nuorisotyö? TE-palvelut?

Taulukossa kuvaan löytämiäni vastauksia – ja uusia kysymyksiä. Kuka nuorten tieto- ja neuvontatyötä tekee? Missä sitä tehdään?

³³ Vaikka työkalujen alle olen listannut asioita, joita haastateltavat kutsuivat menetelmiksi, oman tulkintani mukaan kyse on juuri sellaisista nuorisotyön välineistä, joilla laajemmin mielletäviä tiedottamisen, neuvonnan ja ohjauksen menetelmiä toteutetaan.

Kun kyselin haastateltavien näkemyksiä työmuodosta ja työmenetelmästä, esiin nousi tilanteita, joissa nuorten tieto- ja neuvontatyö toimii osana muuta nuorisotyötä, tai pikemminkin, sen osaa- mista kaivataan ja tarvitaan myös muissa nuorten palveluissa. Ja juuri tällä tavoin kysymys teki sen, mitä oli tarkoituskin: se sai niin haastateltavat kuin tutkijan pohtimaan, kuka nuorten tieto- ja neuvontatyötä tekee, missä sitä tehdään, ja milloin kyse on nuorten tieto- ja neuvontatyöstä. Eräs haastateltavista pohti, voisivatko muutkin nuorten parissa työskentelevät tehdä samoja asioita, joista nuorten tieto- ja neuvontatyö tällä hetkellä on vastuussa. Kysymys on äärimmäisen rohkea ja ohjaa pohtimaan määrittelytyötä hyvin perustavanlaatuisesta lähtökohdasta: millaista osaamista edustan nuorille suunnattujen palveluiden kentällä, mitä arvokasta tuon mukana palveluihin? Tekevätkö vai voisivatko muut toimijat tehdä samaa?

3.2 Nuorten tieto- ja neuvontatyön ”lääkäreitä ja erikoislääkäreitä”

Tietoyhteiskunnassa jokainen on jatkuvasti tekemisissä tiedon kanssa, niin nuori kuin nuorisotyöntekijäkin. Nuorisotyössä – missä tahansa nuorisotyössä – eteen tulee myös vääjäämättä tilanteita, joissa nuorisotyöntekijä joutuu joko omasta tai nuoren aloitteesta antamaan nuorelle tietoa, neuvomaan ja ohjaamaan, eli astumaan ainakin puolittain nuorten tieto- ja neuvontatyön kentälle, oli se sitten tiedostettua tai ei.³⁴ Tämä tunnustetaan myös nuorten tieto- ja neuvontatyön kentällä.

*Nuorten tieto- ja neuvontatyö voi läpäistä niinku nuorisotyön monet kentät, niinku työotteena aika hyvin.. Et siksi en ehkä pysty lähtee rajaamaan, että joku tietty asia ei olis nuorten tieto- ja neuvontatyötä. (--)
Vaikka se tapahtuisikin illalla ja vaikka se tapahtuisi siellä biljardipöydän ääressä.
(--) Et se toiminta, se niin kuin nuorten*

kohtaaminen ja se tiedonvälitys perustuu oikeisiin tiedonlähteisiin ja siinä on ne tietyt periaatteet otettu huomioon. (Haastattelu)

Just et pitääkö sitä muuta tonttia tehdä tieto- ja neuvontapalvelun työntekijän vai voiks sitä tehdä Ohjaamo-asiantuntija siinä roolissaan ja tehtävässään, mikä kussakin yksikössä katsotaan et on järkevää. (Haastattelu)

Tässä ensimmäinen haastateltava katsoo, että nuorten tieto- ja neuvontatyö voi olla palvelut läpäisevä työote, ja on siksi haluton rajaamaan paikkoja työmuodon ulkopuolelle – niin kauan kuin nuorten tieto- ja neuvontatyön periaatteet toteutuvat. Haastateltava viittaa myös eurooppalaisen kattojärjestö ERYICA:n periaatteisiin, jotka löytyvät liitteistä.

Toisaalta ensimmäinen haastateltava kuitenkin rajaa läpileikkaavuuden nuorisotyön kentälle. Toinen on valmis ulottamaan sen hieman la- veammaksi: haastateltava pohtii, voisiko nuorten tieto- ja neuvontatyötä tehdä myös Ohjaamo-asiantuntija. Tällainen voi olla esimerkiksi TE-palveluiden työntekijä.

Kysymys siitä, voiko TE-palveluiden työntekijä toteuttaa nuorten tieto- ja neuvontatyötä vaikka Ohjaamossa, ei ole ainoastaan teoreettinen. Kaikissa Ohjaamoissa tieto- ja neuvontatyön tekemistä ei välttämättä ole rajattu vain nuorisotyöntekijöiden tehtäväksi, vaan sitä tekevät myös muut, mukaan lukien TE-palveluiden työntekijät. Onko silloin kyse nuorten tieto- ja neuvontatyöstä? Milloin nuorille suunnattu tieto- ja neuvontatyö ei ole enää nuorten tieto- ja neuvontatyötä? Kysymyksiin ei ole yksiselitteistä vastausta, kuten osallistujien käymät keskustelut osoittivat.

Eräs työpajan osallistuja totesi, että myös TE-palveluiden työntekijä työskentelee nuorten tieto- ja neuvontatyöhön osallistuessaan ”toinen hattu päässä kuin työvoimatoimistossa”. Sisältö

³⁴ Myös Gretschel 2018, 14, 20, 26–27.

ja siinä toteutuvat periaatteet ratkaisevat siisen, milloin kyse on nuorten tieto- ja neuvontatyöstä. Esimerkiksi velvoittavuus ja sanktiot eivät missään tapauksessa kuulu nuorten tieto- ja neuvontatyöhön, joka on aina vapaaehtoista ja, nuoren niin toivoessa, anonymiä.³⁵ Toiset taas työpajan osallistujista kritisoivat ajatusta, että TE-palveluiden työntekijä osallistuu nuorten tieto- ja neuvontatyön tekemiseen. Ongelmalliseksi koettiin nimenomaan erilainen viitekehys ja nuorisotyön eetoksen sijasta työvoimapolitiikasta juurensa juontavat tavoitteet ja tehtävät. Käytännössä ristiriita näkyy esimerkiksi siinä, että TE-palvelut perustuvat viranomaisveloitteeseen, kun taas nuorisotyön keskeinen periaate on nuoren vapaaehtoinen osallistuminen. Toiset taas painottivat, että Ohjaamoissa jokaisen työntekijän tulisi asettaa keskiöön nuori ja tehdä omaa työtään nuoren tarpeista käsin – tämän tavoitteen ei siis tulisi synnyttää ristiriitoja monialaisissa palveluissa eri ammattiryhmien välillä.

Hattua ei kuitenkaan ole helppoa vaihtaa lennosta, ja osa työpajan osallistujista ja haasteltavista suhtautui kriittisesti ajatukseen, että nuorten tieto- ja neuvontatyötä voitaisiin soveltaa läpileikkaavana periaatteena.

Kaikki haluaa tehdä sitä, mut who knows millä osaamisella tai motiiveilla tai tarpeilla. (Haastattelu)

Läpileikkaavuuden riskinä pidettiin erityisosaimisen arvostuksen puutetta; sitä, ettei nähdä koulutuksen tai ammatillisten valmiuksien merkitystä, mikä johtaa profession heikentymiseen. Toisena käytännön ongelmana pidettiin jäykkiä hallintorajoja ja sitä, että nuorille suunnattujen palveluiden taustalla olevat tavoitteet voivat vaihdella rajusti. Lisäksi pelättiin, että läpileikkaavuus johtaa suunnitelmallisuuden, konkreettisten toimenpiteiden (esimerkiksi työmuodon, menetelmien ja työkalujen kirjaaminen osaksi organisaation strategiaa ja työntekijöiden toi-

menkuvia) ja resursoinnin puutteeseen, mikä tekee toteuttamista sattumanvaraista tai johtaa palveluiden katoamiseen kokonaan.

Valitettavasti osallistujien ilmaisemat huolet eivät ole aivan perusteettomia. Nuorten tieto- ja neuvontatyö ja sen periaatteet tuskin toteutuvat ”siinä sivussa” osana monialaisia kokonaisuuksia, jos siihen ei panosteta. Minkä tahansa tehtävän toteutuminen edellyttää, että työhön on varattu tarvittavat resurssit, esimerkiksi työaikaa ja osaamista.³⁶ Koulumaailmasta voidaan löytää esimerkkejä, joissa vastaavanlainen katoamistempu on toteutunut hyvistä tarkoituksista huolimatta. Vuoden 1994 opetussuunnitelmat perusteet erottuvat edeltäjistään jo ulkonäöllään: paksujen niteiden sijaan 1990-luvulla siirryttiin soveltamaan vihkosta, jonka tavoitteena oli jättää kouluille päätäntävaltaa ja korvata joustavuudella aikaisempi keskusjohtoinen, hyvin pitkälle yksityiskohtiin puuttuva opetussuunnitelma. Perhekasvatuksen aihekokonaisuus kylä sisälsi seksuaalisuuden ja seurustelun, mutta käytännössä muutos merkitsi koulujen seksuaalikasvatuksen radikaalia vähentymistä. Läpileikkaavuuden sijaan seuraus oli oppisisältöjen poistuminen, jota siivitti 1990-luvun laman leikkaustoimenpiteet.³⁷

Uhkakuvat eivät kuitenkaan vielä tarkoita, että kysymys siitä, kuka tekee nuorten tieto- ja neuvontatyötä, ja missä sitä tehdään, kannattaisi tykkänään hylätä. Kuten edellä olen todennut, tiedon monopolien murtuminen on erittäin olennainen kehityssuunta, joka haastaa ottamaan kantaa läpileikkaavuuden ajatukseen tavalla tai toisella.³⁸

Osallistujat suhtautuivat siis hieman varauksellisesti ajatukseen nuorten tieto- ja neuvontatyön mahdollisuudesta olla läpileikkaavaa nuorten palveluissa. Sen sijaan he muotoilivat omassa keskustelussaan asian niin, että nuorten tieto- ja neuvontatyö on työmuoto, mutta sen orientaatio

³⁵ Ks. ERYICA:n periaatteet, jotka löytyvät liitteistä.

³⁶ Hästbacka 2019.

³⁷ Malm 2017.

³⁸ Seppänen & Väliverronen 2013; Kaarakainen & Saikkonen 2015.

voi ulottua muihinkin nuorille suunnattuihin palveluihin. Nuorten tieto- ja neuvontatyötä voidaan näin ollen tehdä erilaisilla tasoilla, ikään kuin *"erikoislääkärit ja lääkärit"*. Tämän näkemyksen mukaan on ammattilaisia, jotka ovat erikoistuneet tieto- ja neuvontatyöhön – ikään kuin erikoislääkäreitä. Lisäksi on nuorten parissa työskenteleviä muita ammattilaisia, jotka tarvitsevat samaa osaamista omassa työssään, vaikka tuo osaaminen ei heidän erityisalaansa olekaan. Siis lääkäreitä.

Tärkeää on, että nuorten tieto- ja neuvontatyön osaaminen tulee tunnistetuksi ja tunnustetuksi ajassa, jossa tieto on kaikkialla. Osaaminen ei

muodostu tyhjästä, ja yksi työpajan keskeisimmistä viesteistä koskikin koulutuksen merkitystä. Moni toivoi lisää koulutusta nuorten tieto- ja neuvontatyöstä nuorten parissa työskenteleville. Lisäksi todettiin, ettei koulutus yksinään riitä ratkaisuksi, jos koulutuksessa hankittu osaaminen ei välity osaksi ammattilaisten käytännön toimintaa.

Mitä on siis nuorten tieto- ja neuvontatyön osaaminen, mihin *"erikoislääkärit"* ovat erikoistuneet ja mitä kaikkien *"lääkäreiden"* tulisi osata? Miten nuorten tieto- ja neuvontatyön parissa työskentelevät sanoittavat omaa osaamistaan?

4 Nuorten tieto- ja neuvontatyön vahvuudet

4.1 Nuoren kohtaamisen taidot

Mitä on nuorten tieto- ja neuvontatyön osaaminen, mitä nuorten tieto- ja neuvontatyössä tehdään erityisen hyvin? Esitin kysymyksen työpajassa nuorten tieto- ja neuvontatyön ammattilaisille ja keskeisille sidosryhmille. Heidän keskusteluissaan tärkeiksi nousivat *”tiedonhallinnan taidot, kohtaamisen taito, nuoren kuulemisen taito”*. Tärkeänä ominaisuutena pidettiin sitä, että nuorten tieto- ja neuvontatyön ammattilainen *”tietää, missä tieto on”* ja omaa *”herkkyyttä vuorovaikutuksessa, kyvyn lukea rivien välistä ja osaa päästä tarvittaessa irti.”* Osallistujat kuvasivat omia vahvuuksiaan *”generalistin”* osaamiseksi: yleisosaamiseksi, joka kattaa elämönhallinnan, sosiaaliset suhteet, perheen ja harrastukset. Osallistujat nostivat esiin, että työntekijän on olennaista kyetä tunnistamaan nuorten parissa nousevia ilmiöitä. Kuten eräs osallistujista päivän aikana totesi, nuorten tieto- ja neuvontatyön työntekijän ei tarvitse tietää kaikkea – hänen tarvitsee tietää, mistä tietoa löytyy. Kuvaus osaami-

sen generalistisuudesta onkin osuva kiteytys tällaisista taidoista.

Lisäksi osallistuja kiinnittivät huomiota nuorten tieto- ja neuvontatyön ennaltaehkäisevään luonteeseen. Nuorten tieto- ja neuvontatyö ei ole ongelmalähtöistä. Nuori voi yhtä lailla hakea nuorten tieto- ja neuvontatyöstä tietoa alueellaan olevista harrastusmahdollisuuksista tai vaikka oman taidenäyttelyn järjestämisestä kuin tukea asunnon etsimiseen tai toimeentulotukihakemuksen täyttämiseen.

Gretschel on nostanut nuorten tieto- ja neuvontatyön aluekoordinointia tarkastellessaan keskiön hyvinvoinnin edistämisen.³⁹ Näkemys sai vahvistusta osallistujien tekemistä huomioista. Ongelmalähtöisyyden karttaminen ja kohtaamisen taitojen korostaminen muistuttavat myönteisestä tunnistamisesta, hyvinvoinnin tukemisesta korjaavien toimenpiteiden ja varhaisen

³⁹ Ks. lisää tietoa osoitteessa <http://www.koordinaatti.fi/fi/periaatteet-ja-suositukset>

puuttumisen sijaan.⁴⁰ Tilannekohtaisen herkkyyden sekä nuoren omista lähtökohdista tunnistetuksi ja tunnustetuksi tulemisen merkitys ovat teemoja, jotka ovat hyvin ominaisia nuorisotyön hyvinvointia korostavalle eetokselle ja voivat kuulostaa jopa itsestäänselvyyksiltä. Näin ei kuitenkaan aina ole. Erityisesti nuoriin liitetty huoli-puhe haastaa myönteisen tunnistamisen lähtökohdat.⁴¹ Myös työpajan osallistujat toivat esiin huolensa ennaltaehkäisevien nuorten palveluiden kuihtumisesta ja resurssien keskittymisestä korjaaviin palveluihin.

Myönteisestä tunnistamisesta käy osuvaksi esi-merkiksi se, mitä CV:n tekeminen yhdessä nuoren kanssa nuorten tieto- ja neuvontatyössä tarkoittaa.

Myös tää CV ja avointen hakemusten tekemiset esimerkiks on sitä, että mitä niillä on jo niitä omia vahvuuksia ja osaamista, ja sen itsetunnon kohottamista ja sitä sanoittamista siitä, että mitä mä osaan, missä mä oon hyvä, mitä mä voin työnantajalle tarjota. Se on meidän nuorisotyön väline, ja tätä me pyritään korostamaan yhä enemmän, nyt kun meillä on suurin osa työntekijöistä TE-palveluista, että me emme ole työnhaun asiantuntijoita, vaan me käytetään sitä nuorisotyön välineenä. (Haastattelu)

Haastateltava korostaa, että ansioluetteloa kirjoitettaessakin kyse ei ole ensisijaisesti työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, vaan nuoren itsetunnon tukemisesta ja osaamisen sanoittamisesta, siis myönteisessä tunnistamisessa tapahtuvasta positiivisesta kasvusta, joka liittyy olennaisesti nuoren hyvinvointiin ja mahdollisuuksiin mielekkääseen elämään.

Toinen myönteiseen tunnistamiseen liittyvä keskeinen piirre on, että nuorten tieto- ja neuvontatyö on suunnattu kaikille nuorille.

Mekin kuulutaan nyt yksikköön, johon kuuluu nuorten työpajat ja starttipaja. No siihen kuuluu etsivä nuorisotyö. Mut nekään ei välttämättä oo ihan niinkuin kaikille avointa nuorisotyötä, tietyl taval. Tietysti niiden kohderyhmän nuorille avointa, mut ku me ollaan niin kuin kaikille avointa, samal taval ku talojen pitäisi olla. Et jos puhutaan avoimesta nuorisotyöstä, niin voisko tieto- ja neuvontapalvelut mennä niinku sinne alle. Niin sekin vähän nostais sitä profillia et me ollaan oikeesti niinku kaikille. (Haastattelu)

Tässä haastateltava selkeästi asemoi nuorten tieto- ja neuvontatyön osaksi ennaltaehkäisevää, avointa nuorisotyötä, joka on ”oikeesti niinku kaikille”.

Nuorten tieto- ja neuvontatyötä määrittävät siis ainakin myönteisen tunnistamisen ote kohtaamisissa, pyrkimys nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseen, universaalius, kaikille nuorille kuumainen. Tähän liittyy myös halu taata nuorille yhdenvertainen palveluiden saatavuus.

Mun mielestä [nuorten tieto- ja neuvontatyön] tehtävänä on varmistaa se yhdenvertainen mahdollisuus saada niitä palveluita. Koska ei kaikilla nuorilla ole mitään tukijoukkoja tai tiiviitä perheymäristöjä tai isejä tai äitejä, jotka neuvoo. Nykypäivänähän vanhemmat myös todella paljon huolehtii lapsistansa ja opastaa ja ohjaa ja selvittää, mut ei kaikkien nuorten. Et meidän tehtävänä olis mahdollistaa yhdenvertaisesti niille nuorille, et ykskään ei putoaisi, ja nimenomaan sillä ehkäisevällä, että ehkäistään niitä, että olis oikea-aikaisesti joku antamassa sulle jotakin tietoa tai ohjausta tai jotakin. Ei ne nuoret itse osaa välttämättä osaa sellaista kriittistä pohdiskelua et mitähän tässä tilanteessa tekisin ja mihin se johtaa, varsinkin, että mihin se voisi johtaa tai mikä on sinun unelma. Vähän se kuulostaa silleen niinku kliseiseltä, et yhdenvertaisuus,

⁴⁰ Kallio, Korkiamäki & Häkli 2015, 9–35.

⁴¹ Kallio, Korkiamäki & Häkli 2015, 9–35; Autio 2015, 112.

mutta kyl mä sanoisin et se on se tärke juttu. Ehdottomasti. Aivan, ehdottomasti. (Haastattelu)

Tämän voi nähdä niin, että nuorten tieto- ja neuvontatyö tilkitsee niitä aukkoja, jotka voivat syntyä nuoren ja palveluiden välille. Myös tämä vahvistaa nuoren hyvinvointia ja mahdollisuuksia mielekkääseen elämään. Kun nuorten tieto- ja neuvontatyötä tarkastellaan tällaisten vahvistavien tavoitteiden näkökulmasta, keskeiseksi nousee, mitä nuorten ja ammattilaisten välisissä kohtaamisissa tapahtuu. Onnistuneimmillaan kohtaamiset tukevat myönteistä minäkuva ja itsetuntoa, mahdollistavat nuoren toiminnan erilaisissa tilanteissa ja lujittavat nuoren uskoa omiin toimintamahdollisuuksiin.

Voidaan kuitenkin perustellusti kysyä, eroaako tällainen jäsenitys nuorten tieto- ja neuvontatyöstä muusta nuorisotyöstä. Eikö nuorisotaloilla tehtävä nuorisotyö ole yhtä lailla nuoren kohtaamista ja hyvinvoinnin tukemista? Eikö nuorisotyön tule aina pyrkiä tukemaan tavalla tai toisella nuoren hyvinvointia, asettaa keskiöön nuori ja kohtaaminen? Nuoren "kohtaaminen ihmisenä ja kokonaisvaltaisesti", "kyky huomata puheeksi ottamisen paikat" sekä "dialoginen työote" kuvailvatkin kenties nuorisotyötä, nuorisotyön eetos-ta.⁴² Jos tätä ajatusta vielä hieman kehitellään pidemmälle, nuoren asettaminen keskiöön palvelisi yhteisiä päämääriä kaikissa nuorille suunnatuissa palveluissa. Tämä huomio onkin syytä nostaa keskiöön nuorten tieto- ja neuvontatyötä koskevissa suosituksissa, jotka esittelen tämän raportin lopussa.

4.2 Tietotulvan hallinnan ammattilaiset

Kohtaamisisten merkityksen huomioiminen korostaa nuorisotyön eetoksesta kumpuavaa arvopohjaa, yhteisiä tavoitteita. Mutta mikä tekee nuorten tieto- ja neuvontatyöstä nuorten tieto- ja neuvontatyön? Miten työn parissa työskente-

levät ammattilaiset itse mieltävät työnsä ominaispiirteet?

Nuoret pystyy jo tietyt perusasiat hakemaan itte verkosta. Mutta se, että sitten kun mennään niinkun vaikeempien asioiden, esimerkiksi kun (--) tiedon haku monimutkaistuu tai sit se tiedon käsittely ei oo enää niin helppoa, niin silloin ollaan yleensä yhteydessä tieto- ja neuvontapalveluihin. Elikkä liittyy esimerkiksi siihen jos tietoa tarvii soveltaa omaan elämään vaikka vähän monimutkaisemmissa tilanteissa niin silloin yleensä on sit se ensikosketus tieto- ja neuvontapalveluihin. (Haastattelu)

No kyllä se varmaan nähdään nyt jo, maailma muuttuu aika nopeaan, tää digitaalinen tietomaailma. Niin kyllä se varmasti on tää just että ollaan niinkun se, silta, tai miten sen nyt vois (--) sen nuoren ja tietotulvan välissä. Haastattelu)

Tiedon määrän lisääntyminen, tiedon monopolien murtuminen, tietointensiivinen yhteiskunta – näistä teemoista on tässä raportissa puhuttu jo paljon. Ne muuttavat yhteiskuntaa, jossa elämme, ja kiinnostavalla tavalla nousivat esiin myös haastateltavien kanssa käymissäni keskusteluissa. Kun haastateltavat kuvailivat ympäristöä, jossa he toimivat, yksi asia nousi selvästi ylitse muiden. Se oli tiedon määrän huomattava lisääntyminen. Toisinaan puhuttiin jopa "tietotulvasta". Nuorten tiedontarpeiden kuvattiin säilyneen pitkälti samankaltaisina teemojen suhteen, mutta monien tulkinnan mukaan tiedon määrän räjähdysmäinen kasvu oli muuttanut kohtaa, jossa nuori haki tukea tiedonsaantiin. Online-yhteiskunnassa tieto voi olla muutaman näpättyksen päässä, mutta se ei vielä takaa, että tiedonhaku, kriittinen arvioiminen tai sen soveltaminen oman elämään olisi helppoa. Siihen tarvitaan media- ja informaatiolukutaitoa.⁴³ Oheisessa taulukossa olen kuvannut erilaisia lukutaidon käsitteitä.

⁴² Nieminen 2014, 23-41.

⁴³ Karim & Widén 2018b; Boes 2012.

Taulukko 2: Lukutaitoja

Monilukutaito	Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa puhutaan <i>monilukutaidosta</i> . Monilukutaidolla tarkoitetaan ”erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään”. Monilukutaidon käsitteellä pyritään tekstin laaja-alaisuuden esiintuomiseen: lukutaito ei viittaa ainoastaan kirjoitukseen, vaan erilaisten sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistuu tietoon. Opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että monilukutaitoa tarvitaan ympäröivän maailman ja sen kulttuurisen monimuotoisuuden tulkitsemiseen ja hahmottamiseen. Se merkitsee ” <i>taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla</i> ”. ⁴⁴
Informaatiolukutaito	Hellevi Hakalan ja Hanna Lahtisen mukaan <i>informaatiolukutaidon</i> käsitteen syntyminen taustalla vaikutti kokemus informaation määrällisestä lisääntymisestä ja sen aiheuttamasta kuormituksesta 1970-luvulla. Ensimmäisenä informaatiolukutaidosta puhui Paul Zurkowski, joka koki tiedonlähteiden monipuolistumisen (puhelimet, sanomalehdet, tietokannat, poliittiset kampanjat, suoramainonta ja mikrotallenteet) johtaneen tilanteeseen, jossa tarpeen oli korostaa tiedon hakemisessa ja arvioinnissa tarvittavia taitoja. Zurkowski itse on sittemmin todennut, että 2010-luvulla elämme vastaavaa murroskautta, jossa välineiden ja tiedon määrä lisääntyvät räjähdysmäisesti Hakala ja Lahtinen katsovat, että tämän hetkiset pyrkimykset laajentaa informaatiolukutaidon käsitettä liittyvät ennen kaikkea toimintaympäristön muutoksiin: tiedon käyttäjän rooli ei ole enää ainoastaan kuluttaa tietoa, vaan myös tuottaa sitä. ⁴⁵
Medialukutaito	<i>Medialukutaito</i> on läheistä sukua informaatiolukutaidon käsitteelle. Opetus- ja kulttuuriministeriön suuntaviivat hyvään medialukutaitoon vuosina 2013–2016 linjaa, että medialukutaidon edistäminen ”kytkee yhteen median, pedagogiikan ja lasten ja nuorten elämänhallinnan kysymyksiä”. Suuntaviivojen taustalla oli Jyrki Kataisen hallitusohjelma (2011–2014) ja Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma (2012–2015), jossa korostettiin lasten ja nuorten tietoyhteiskuntaosallisuutta mediataitojen vahvistamisen keinoin. Tietoyhteiskuntaosallisuus määriteltiin osaksi aktiivista kansalaisuutta. ⁴⁶
Media- ja informaatiolukutaito	Toisinaan edelliset yhdistyvät <i>media- ja informaatiolukutaidon</i> käsitteeksi. Moskovan julistus media- ja informaatiolukutaidosta (2012) nostaa esille muuttuvan mediamaiseman ja tiedon määrän kasvun ja toteaa, että ihmisten valmiudet etsiä, kriittisesti arvioida ja luoda uutta tietoa erilaisissa muodoissaan sekä mahdollisuus sen jakamiseen ovat korvaamattoman tärkeitä edellytyksiä yhteiskunnassa toimimiselle. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) on todennut, että media- ja informaatiolukutaito on ihmisoikeus, joka on sidoksissa sosiaaliseen osallisuuteen ja globaalin kansalaisuuteen digitalisoituvassa, keskinäiseen riippuvuuteen perustuvassa maailmassa. ⁴⁷
Visuaalinen lukutaito	Visuaalisen lukutaidon merkityksen on nykyisessä mediamaisemassa katsottu entisestään korostuvan: nykyiset tekstit ovat usein hybridejä, jotka sisältävät niin visuaalisia elementtejä kuin kirjoitusta. ⁴⁸ Janne Seppänen on todennut visuaalisen lukutaidon sisältävän kaksi ulottuvuutta: toisaalta kuvien ”lukeminen” opitaan luonnostaan, toisaalta vaatii erityisiä taitoja tulkita kuvaa ” <i>kulttuurisena esityksenä, representaationa ja osana visuaalista järjestystä</i> ”. Visuaalinen lukutaito on Seppäsen mukaan ” <i>visuaalisten järjestysten tajua ja perusteltujen tulkintojen tekemistä niistä</i> ”. ⁴⁹

⁴⁴ OPS 2014.⁴⁵ Hakala & Lahtinen 2014.⁴⁶ OKM 2012.⁴⁷ Hakala & Lahtinen 2014; IFLA: Media and Information Literacy Recommendations.⁴⁸ Hakala & Lahtinen 2014.⁴⁹ Seppänen 2001, 15–16.

Tässä raportissa puhutaan media- ja informaatiolukutaidosta, koska käsitteen lähtökohdat kytkeytyvät juuri niihin ilmiöihin (tiedon määrän lisääntyminen, yhteiskunta, mahdollisuudet toimintaan) jotka ovat erittäin keskeisiä nuorten tieto- ja neuvontatyössä.⁵⁰ Media- ja informaatiolukutaito on kriittinen tekijä globaalissa digitaalisessa kansalaisuudessa, eikä tiedon käyttäjä ole enää ainoastaan kuluttaja tai vastaanottaja, vaan myös tuottaja ja aktiivinen osapuoli. Tämä pätee erityisesti nuoriin, jotka usein mieltävät itsensä median käyttäjiksi, ei yleisöksi.⁵¹

Tämä lähtökohta tulee näkyviin, kun tarkastellaan haastateltavien ja työpajaan osallistuneiden näkemyksiä nuorten tieto- ja neuvontatyön osaamisesta. Ideaalissa kohtaamisessa nuorelle ei ainoastaan tarjota tietoa, vaan hänen kanssaan yhdessä pyritään tekemään tiedonhaun ja tiedon arvioimisen periaatteet tutuiksi. Nuoren tiedontarpeet ovat lähtökohta, mutta vähintään yhtä tärkeää kuin vastaus on polku, jota sinne päästään. Tavoitteiden täyttymiseen ei riitä, että nuori saa kysymyksiinsä vastauksen, vaan se, että hän ymmärtää, mihin ja mistä saatuihin tietoihin vastaus perustui, ja pystyy sitä omasta tilanteestaan käsin arvioimaan. Sitten hän päättää, mitä tiedolla tekee. Tällainen tiedon käsitteleminen on osa toimijuuden rakentumista ja rakentaa edellytyksiä toimintaan ja kriittiseen ajatteluun, yhteisön jäsenenä toimimiseen ja kansalaisuuteen.⁵²

Kun nuorten tieto- ja neuvontatyö kuvataan tällaisiksi kohtaamisiksi, media- ja informaatiolukutaidosta tulee yksi nuorten tieto- ja neuvontatyötä määrittelevä ominaispiirre. Kuten haastateltava edellä toteaa, nuorten tieto- ja neuvontatyön tiedonhakua ja käsittelyä tukevat taidot ovat välttämättömiä edellytyksiä toimintaan tietoa tulvivassa yhteiskunnassa.

Viestinnälliset valmiudet eivät kuitenkaan synny itsestään. Yhtenäisen diginatiivien joukon sijasta nuoret ovat heterogeeninen ryhmä, jolla on keskenään hyvin erilaisia valmiuksia luovia digitaalisissa ympäristöissä.⁵³ Valmiudet suhteessa mediaan muokkaavat vahvasti kansalaisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia. Periaatteessa kuka tahansa voi aloittaa oman blogin kirjoittamisen tai ”tubettamisen” ja näin osallistua julkiseen keskusteluun, mutta ihmisen osaamisesta riippuu, millä tavoin hänellä on tällaisia viestinnän keinoja käytettävissään. Nykyisessä verkotuneessa yhteiskunnassa valta liittyy keskeisellä tavalla juuri viestintään.⁵⁴ Kuten haastatteluissa nostettiin esille, esimerkiksi toimeentulotuen hakeminen verkossa saattaa olla nuorelle hyvinkin haasteellinen prosessi. Tällöin tuskin on realistista ajatella, että tiettyyn sukupolven kuuluminen takaisi hänelle sosiaalisen median kautta rajattomat osallistumisen mahdollisuudet.⁵⁵

Nuorten yhdenvertaisuus edellyttää, että nuorella on pääsy tietoon – nyt ja tulevaisuudessa. Tällä viitataan siihen, että nuoren yhdenvertainen pääsy tietoon edellyttää paitsi tukea akuutin kysymyksen edessä, myös hänen media- ja informaatiolukutaitonsa vahvistamista. Tiedonhaun ja käsittelemiseen liittyvät taidot ovat yhtä tärkeämpiä kansalaistaitoja. Tieto on välttämättömän subjektiivisuuden edellytys ja siihen liittyvät taidot ovat osa ”yhteiskunnallista toimintakykyä”.⁵⁶ Nuorisotyön perinteisin termein voidaan puhua sosialisatiosuhteesta: nuoren liittämistä yhteiskunnan jäseneksi ja siihen tarvittavien tietojen, taitojen, arvojen ja toimintatapojen välittämistä. Sosialisatio sisältää myös toisen tekemisen mahdollisuuden: tarkoituksena ei ole sopeuttaa nuoria vallitsevaan järjestykseen ja ainoastaan uusintaa nykyisyyttä, vaan välittää sellaisia taitoja, jotka mahdollistavat myös kehittämisen, uudistamisen ja haastamisen.⁵⁷ Poliitti-

⁵⁰ Ks. myös Karim & Widén 2018a.

⁵¹ Seppänen & Välvirronen 2013, 206; Hakala & Lehtinen 2014, 10.

⁵² Eskelinen ym. 2012, 35–40.

⁵³ Kaarakainen & Saikkonen 2015; Kaarakainen & Kaarakainen 2018.

⁵⁴ Seppänen & Välvirronen 2013, 190–194.

⁵⁵ Kaarakainen & Kaarakainen 2018.

⁵⁶ Kiilakoski, Gretscher & Nivala 2012, 18–24; Eskelinen ym. 2012, 35–40.

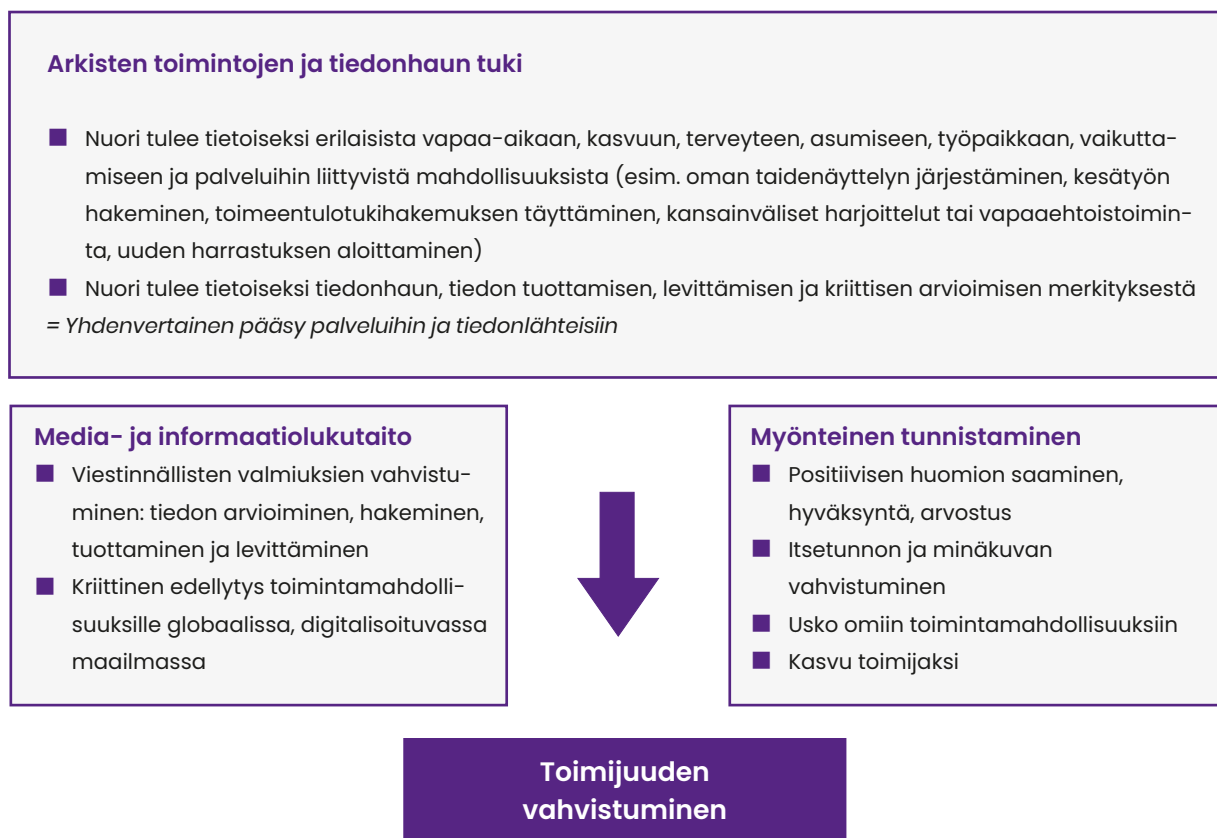
⁵⁷ Nieminen 2014, 23.

sessä yhteisössä osallistumisen mahdollisuudet linkittyvät vahvasti kansalaiseksi kasvamiseen.⁵⁸

Seuraavassa kuviossa olevan kuvannut, mitä nuorten tieto- ja neuvontatyössä tapahtuu ja miten kohtaamiset nuorten ja ammattilaisten välillä kytkeytyvät tavoitteisiin. Tulkintani mukaan nuorten tieto- ja neuvontatyö on siis arkisten toimintojen ja tiedonhakutaitojen tukemista, joilla pyritään nuoren toiminnan edellytysten takaamiseen. Tuki asunnon tai työpaikan etsimiseen tai harrastuksen aloittamiseen on nuoren jokapäiväistä elämää ja arkea sujuvoittavaa toimintaa, ja myös tukee hänen oppimistaan ja osaamistaan tiedonhaussa ja sen kriittisessä arvioimisessa. Keskeisiksi asioiksi muodostuvat myönteinen tunnistaminen, media- ja informaatiolukutaito, yhdenvertainen pääsy palveluihin ja

tiedonlähteisiin, nuoren erilaisten valmiuksien vahvistuminen ja sitä kautta toimintamahdollisuuksien parantuminen globaalissa, digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Kun kohtaaminen onnistuu, nuoren toimijuus vahvistuu. Kärjistetysti voidaan sanoa, **että myönteiseen tunnistamiseen pyrkivä työote ja nuoren asettaminen keskiöön tekevät nuorten tieto- ja neuvontatyöstä nuorisotyötä, kun taas media- ja informaatiolukutaidon ja tiedon korostaminen tekevät siitä tietotyötä.** Yhdistelmä on arvokas: ilman onnistuneita kohtaamisia edellytykset tukea nuorten media- ja informaatiolukutaitoa ovat heikot, jolloin myös nuorten toimijuuden toteutuminen globaalissa digitalisoituvassa tietomaisemassa vaikeutuu. Tämä on toinen havainto, joka on syytä nostaa lopussa ehdotettuihin suosituksiin näkyviin.

Kuvio 3: Nuorten tieto- ja neuvontatyön osaaminen ja tavoitteet

⁵⁸ Kiillakoski, Gretsche & Nivala 2012, 18.

5 Tarve nuorten tieto- ja neuvontatyön kansallisille suosituksille?

Nuorten tieto- ja neuvontatyön viitekehyksenä toimii ERYICA:n (European Youth Information and Counselling Agency) periaatteet, joiden mukaan nuorten tieto- ja neuvontatyö on riippumaton, saavutettavaa, kattavaa, tarveperustaista, vahvistavaa, osallistavaa, eettistä, ammatillista ja ennakoivaa. Tarkempi kuvaus periaatteista löytyy raportin liitteistä. ERYICA:n periaatteiden lisäksi nuorten tieto- ja neuvontatyöhön vaikuttavat Suomessa nuorisolaki, Euroopan neuvoston suositus nuorisotiedotuksesta jäsenvaltioille (2010), EU:n nuorisostrategia, YK:n kansainvälinen ihmisoikeuksien julistus sekä lapsen oikeuksien sopimus.⁵⁹

Työmuotoa säätelevät periaatteet ovat siis jo varsin kattavasti kuvattu. Silti aika ajoin nousee esiin kysymys, pitäisikö nuorten tieto- ja neuvontatyön periaatteiden ohella soveltaa jonkinlaisia minimikriteereitä tai suosituksia kansallisella tasolla. Myös tässä hankkeessa yhtenä osa-alueena selvitettiin kansallisten suositusten tarvetta.

Kyl jotain [minimikriteerejä] mun mielestä, koska nyt se on aika villiä mun mielestä. (--) Tää voi olla sellaista kahdenkymmenen vuoden takaista kuvitelmaa, et on vaikka kirjastoja, joissa on esitehylly, missä on nuorten palveluja, niin sitten voidaan puhua, että se on ikään kuin tieto- ja neuvontapiste kirjaston alaisuudessa. (Haastattelu)

Noo, ei se varmaan huono ajatus ole [asettaa minimikriteerit]. Se varmaan antaa sit sille toiminnalle tarkemmat kehykset ja raamit ja struktuurit. Et koska se on varmaan vähän vaikeeta pitää erillään ja näin, ja silloin se antais et jos tekee tietopalvelutyötä niin siihen kuuluu sitten nää ja nää ja nää. Et ei se mun mielestä huono ajatus oo. (Haastattelu)

Haastateltavat ja työpajan osallistujat suhtautuivat varovaisen myönteisesti ajatukseen minimikriteereistä tai suosituksista, jotka asettaisivat nuorten tieto- ja neuvontatyölle kansallisella ta-

⁵⁹ Ks. lisää tietoa osoitteessa <http://www.koordinaatti.fi/fi/periaatteet-ja-suositukset>

solla ”tarkemmat kehykset ja raamit”. Kansallisia kriteerejä kaivattiin valtakunnallisten haasteiden ratkomiseen, kuten kunta- ja ammattirajat ylittävään työotteeseen ja ammatillisen osaamisen korostamiseen. Tärkeänä pidettiin, että kriteeristön tulisi olla säännöllisen tarkastelun alla ja riittävän notkea reagoimaan muutoksiin. Lisäksi kriteerien pitäisi olla mielekäs ohjenuora niin maaseutukunnissa kuin kaupungeissa, joissa ammattilaiset toimivat aivan erilaisissa ympäristöissä, osittain vastaten erilaisiin tarpeisiin. On selvää, että nuorten tieto- ja neuvontatyön asema on aivan erilainen silloin, kun siitä vastaa yksi henkilö, ja silloin, kun sitä tekee monen ammattilaisen tiimi, esimerkiksi osana Ohjaamoa. Kuten osallistujat nostivat esiin, ”kriteeristö on hyödyllinen vain silloin, kun se on käytössä”.

Työpajan osallistujia pyydettiin pohtimaan suosituksia ja kriteeriä suhteessa toisten työryhmiin teemoihin, kuten osaamiseen ja siihen, kuka nuorten tieto- ja neuvontatyötä tekee. Todennäköisesti tämä vaikutti osaltaan siihen, että koulutuksen merkitys korostui paljon. Lisäksi monet osallistujat kannattivat ajatusta, että nuorten tieto- ja neuvontatyön tulisi olla osa työntekijöiden toimenkuvia ja organisaation strategiaa – kirjaaminen nostaisi työn tietoisuuteen ja mahdollistaisi sen arvioinnin.

Sisällölliset kriteerit nousevatkin pitkälti juuri periaatteista ja osaamisesta, jota edellisessä luvussa kuvattiin. Nuorten ja ammattilaisten kohtaamisen merkitys; myönteisen kohtaamisen ja media- ja informaatiolukutaidon kautta nuoren valmiuksien ja toimintamahdollisuuksien parantaminen; nuorten tieto- ja neuvontatyön erityisosaaminen tarjoaa paitsi mahdollisuuden am-

mattilaisten vahvuuksien sanoittamiseen, myös sisällöllisiä ohjenuoria, joista kriteerejä voidaan juontaa niin tahdottaessa.

Voisko se olla joku sellainen kriteeri, että jonkun ainakin pitäis se semmoinen koulutus käydä siellä olevista henkilöistä, joko verkossa tai muuten, jotta siitä voidaan puhua, että se on tieto- ja neuvontapalvelu. Ainakin johonkin suosituksiin mun mielestä vois laittaa.
(Haastattelu)

Suosituksiin toivottiin erityisesti mainintaa nuorten tieto- ja neuvontatyön koulutuksesta, joka varmistaisi osaamisen. Tärkeänä pidettiin niin nuorisotyöhön liittyviä kohtaamisen ja myönteisen tunnistamisen taitoja, jotka painottuvat erityisesti neuvonnassa, kuin myös tietotyölle ominaista media- ja informaatiolukutaitoa, joka liittyy ”tietotulvan hallitsemiseen”. Ajoittaisen ”informaatioähkyn” aikakaudella kyky hallita tietotulvaa onkin tärkeämpää kuin kenties koskaan aiemmin.

Päärooliin nousivat siis kriteerien osalta muodolliset vaatimukset: riittävät resurssit, koulutuksella varmistettu osaaminen, toimenkuvat ja strategia, rooli suhteessa muuhun nuorisotyöhön ja nuorille suunnattuihin palveluihin. Osallistujien huomioiden pohjalta vaikuttaakin siltä, että kriteerien on syytä selkeyttää nuorten tieto- ja neuvontatyön asemaa, eli omalta osaltaan ottaa kantaa kysymykseen, mikä on nuorten tieto- ja neuvontatyön perimmäinen tavoite, kuka sitä tekee ja missä sitä tehdään. Tämän olen pyrkinyt huomioimaan suosituksiin liittyvissä ehdotuksissani, jotka esittelen seuraavassa luvussa.

6 Lopuksi

6.1 Tutkimustuloksia ja tulevaisuuden pohdintaa

Tässä raportissa olen esitellyt nuorten tieto- ja neuvontatyötä tarkastelevan hankkeen tutkimustuloksia. Raportti on osana osaamiskeskus Koordinaatin tekemään nuorten tieto- ja neuvontatyön määrittelyprosessia, joka on käynnistynyt syksyllä 2017. Tutkimuksessa keskeisiksi kysymyksiksi nousivat nuorten tieto- ja neuvontatyön suhde muuhun nuorisotyöhön ja muihin nuorille suunnattuihin palveluihin, sekä nuorten tieto- ja neuvontatyön erityisosaaminen ja ominaispiirteet. Vaikuttaa siltä, että ollakseen mielekkäitä kriteerien tulisi perustua edelliseen kahteen. Näin ne palvelisivat ammattilaisia oman työnsä hahmottamisessa ja työmuodon aseman selkeyttämisessä.

Tulkintani mukaan nuorten tieto- ja neuvontatyön keskeistä osaamista on myönteiseen tunnistamiseen perustuvat kohtaamiset ja media- ja informaatiolukutaitoa painottava työote. Yhdessä nämä palvelevat nuoren toimintamahdollisuuksien vahvistamista, hyvinvointia ja osallistumisen edellytyksiä.

Kiperäksi kysymykseksi osoittautui, kuka nuorten tieto- ja neuvontatyötä tekee ja missä sitä tehdään. Kuka saa, kuka voi ja kenen täytyy sitä tehdä? Toimintaympäristön muutos ja tiedon

määrän lisääntyminen haastavat pohtimaan nuorten tieto- ja neuvontatyön identiteettiä ja tehtävää muuttuvassa ajassa. Tiedonlähteet ovat lisääntyneet ja monipuolistuneet, ja älypuhelin myötä tiedonhaun ajallinen sykli muuttuu yhä nopeammaksi. Toisaalta juuri samat muutokset vahvistavat tietoon liittyvän osaamisen merkitystä. Tieto saattaa olla saatavilla, mutta sen löytäminen ja kriittinen arvioiminen, saati tuottaminen ja levittäminen, eivät suinkaan kohtele kaikkia nuoria yhdenvertaisesti.

Kysymykset tekijästä ja ammattilaisuudesta herättivät myös huolta toukokuussa 2019 järjestetyssä työpajassa. Uhkina pidettiin profession heikentymistä, osaamisen liittyvän tunnistamisen ja tunnustamisen puutetta, sekä resurssien ja suunnitelmallisuuden vähentymistä, mikä voisi johtaa työmuodon näivettymiseen, jopa katoamiseen.

Alla olen kuvannut kahta erilaista tulevaisuuden skenaariota ja niihin liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia. Skenaario A kuvaa tulevaisuutta, jossa nuorten tieto- ja neuvontatyötä toteutetaan laajasti nuorisotyössä ja nuorille suunnatuissa palveluissa. Skenaario B kuvaa tilannetta, jossa nuorten tieto- ja neuvontatyötä toteutetaan keskitetysti itsenäisissä keskuksissa ja pisteissä.

Taulukko 3: Skenaariot nuorten tieto- ja neuvontatyössä

	Skenaario A: Nuorten tieto- ja neuvontatyötä toteutetaan laajasti nuorisotyössä ja nuorille suunnatuissa palveluissa.	Skenaario B: Nuorten tieto- ja neuvontatyötä toteutetaan itsenäisenä palveluna keskuksissa, pisteissä ja erilaisissa palvelukokonaisuuksissa.
Mahdollisuudet	<ul style="list-style-type: none"> Entistä useampi nuori pääsee osalliseksi nuorten tieto- ja neuvontatyöstä. Media- ja informaatiolukutaito nivoutuu luontevasti osaksi nuorten palveluita. Nuorten tieto- ja neuvontatyötä tehdään yhä monipuolisemmissä ympäristöissä, myös erilaisten toimenkuvien osana (ks. "lääkärit"). 	<ul style="list-style-type: none"> Päätöisimisyys (ks. "erityislääkäri" mahdollistaa täysipainoisen keskittymisen nuorten tieto- ja neuvontatyöhön. Ammatillisten vahvuuksien laaja kehittäminen ja soveltaminen. Media- ja informaatiolukutaito on pääroolissa.
Uhat	<ul style="list-style-type: none"> Nuorten tieto- ja neuvontatyön vahvuuksia ei tunnisteta tai tunnusteta, eikä ammatilliseen osaamiseen panosteta. Media- ja informaatiolukutaidon painottaminen ei toteudu. Nuorten tieto- ja neuvontatyötä ei resursoida tai suunnitella kunnollisesti, ja sen toteuttaminen on sattumanvaraista tai puutteellista. Nuorten tieto- ja neuvontatyö ei kykene perustelemaan omaa osaamistaan nuorisotyön ja nuorten palveluiden kentällä ja työmuoto katoaa. 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorten tieto- ja neuvontatyö on monien nuorten ulottumattomissa. Tiedon jakamista, ohjausta ja neuvontaa toteutetaan nuorisotyössä ja/tai nuorille suunnatuissa palveluissa, mutta ilman nuorten tieto- ja neuvontatyön osaamista. Media- ja informaatiolukutaito jää sivurooliin nuorille suunnatuissa palveluissa. Nuorten tieto- ja neuvontatyö ei kykene reagoimaan joustavasti toimintaympäristönsä muutokseen, jää eristyksiin ja työmuoto katoaa.

Skenaariot ovat tässä tapauksessa esimerkin kaltaisia sovelluksia SWOT-analyysistä⁶⁰, eikä kumpikaan niistä ole tarkoitettu tulevaisuuden ennustamiseksi sellaisenaan, vaan yhdeksi apuvälineeksi mahdollisuuksien ja uhkien hahmottamiseen. Vaikka molempien skenaarioiden uhkakuvissa toistuu synkkä ennuste palveluiden katoamisesta, näin mustalla maalailminen tuskin lienee todennäköinen kehityskulku perinteikällä työmuodolle, jonka kehitykselle juuri yhteiskunnalliset muutokset ovat antaneet pontta. Kuitenkin tällaisenkin mahdollisuuden sisällyttäminen tulevaisuutta kuvaaviin skenaarioihin palvelee tarkoitustaan tehdä näkyväksi se, mitä tarkoitusta työmuoto tällä hetkellä palvelee, ja mitä vaille nuorisotyön ja nuorten palveluiden kenttä jäisi, jos nuorten tieto- ja neuvontatyötä ei toteutettaisi. Todennäköisin – ja toivottavin – skenaario lienee edellä mainittujen yhdistelmä, jossa molempien mahdollisuudet on yhdistetty.

Näin ollen sekä laaja-alaisuudella että itsenäisyydellä on oma arvonsa, ja kummatkin puolustavat paikkaansa myös tulevaisuudessa.

Toimintaympäristön muutos on olennainen osa kumpaakin skenaariota. Skenaariossa A keskeisin uhka on, että nuorten tieto- ja neuvontatyön osaaminen "katoaa" tunnistamisen ja tunnustamisen puutteessa, skenaariossa B työmuoto jää eristyksiin eikä pysty jalkauttamaan omaa osaamistaan laajemmin nuorten saataville uudessa toimintaympäristössä. Ensin mainittuun paras lääke lienee osaamisen sanoittaminen, julkituominen ja varmistaminen sekä riittävä resursointi ja suunnittelu, jälkimmäiseen toiminnan joustavuus ja ketteryys uusissa tilanteissa.

Tulevaisuuden kannalta keskeiseen rooliin nousee myös nuorten näkemys. Kuten Hellevi Hakala ja Hanna Lahtinen toteavat, "tiedon käyttäjä ei ole enää vain kuluttaja vaan myös hyvin vahvasti sisällön tuottaja"⁶¹. Nuorisotyössä tämä on erityisen keskeistä, ja ERYICA:n periaatteiden painottama osallistavuus edellyttää, että nuoret osallistuvat "tiedon tuottamiseen, levittämiseen ja arviointiin kaikilla tasoilla ja kaikissa muodoissa". Tästä näkökulmasta on yhä tärkeämpää tietää lisää siitä, millaisiin tarpeisiin nuorten tieto- ja

⁶⁰ Esim. Åberg 2000, 80–82.

⁶¹ Hakala & Lahtinen 2014, 11.

neuvontatyö nuorten näkökulmasta vastaa. He eivät ainoastaan kuluta tietoa – tai palveluita – vaan myös tuottavat ja levittävät tietoa itse. Vuorovaikutus tapahtuu toki nuorille merkittävässä vertaisryhmissä, mutta yhtä lailla tiedon tuottamista tapahtuu nuorten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tulevaisuudessa entistäkin ratkaisevampaan rooliin nousee nuorten osaaminen tiedon tuottamisessa ja levittämisessä, jolloin tietotulvien hallitsemiseen liittyvät taidot voivat olla erittäin merkittäviä.

Tässä raportissa keskityttiin tarkastelemaan nuorten tieto- ja neuvottelutyötä ammattilaisten näkökulmasta. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisikin nuorten tieto- ja neuvontatyön tehtävien pohtiminen nuorten näkökulmasta. Mihin nuoret hyödyntävät nuorten tieto- ja neuvontatyötä, miten he näkevät sen osaamisen ja roolin omassa elämässään ja tiedonhaussa? Korostuvatko tässä raportissa mainitut osa-alueet vai nouseeko jotakin uutta esiin? Sopivatko nuorten kokemukset yhteen sen kanssa, miten ammattilaiset työnsä määrittelevät? Suhteessa edellä esitettyihin skenaarioihin voidaan kysyä, millä tavoin eroaa pää- ja sivutoimisten nuorten tieto- ja neuvontatyön ammattilaisten (ks. ”erityislääkärit” ja ”lääkärit”) tekemä työ. Millaisia asioita päätoimisuus mahdollistaa ja miten ero nuorille näyttäytyy?

6.2 Ehdotus kansallisiksi nuorten tieto- ja neuvontatyön suosituksiksi, eli tavoitteena turvallinen ja tasa-arvoinen tietomaisema

Edellä totesin, että osaaminen ja suhde muuhun nuorisotyöhön ja nuorten palveluihin liittyvät keskeisellä tavalla suosituksiin. Ammattilaisten näkemysten lisäksi olen pyrkinyt ottamaan huomioon toimintaympäristön muutokset ja edellä esiteltyjen skenaarioiden sisältämät uhat ja

mahdollisuudet. Tältä pohjalta olen koostanut seuraavan ehdotuksen nuorten tieto- ja neuvontatyön suosituksiksi. Ehdotusta kannattaakin tarkastella ensisijaisesti yhtenä puheenvuorona, joka osaltaan pyrkii tukemaan määrittelyprosessia.

1. Nuorten tieto- ja neuvontatyö vahvistaa nuoren toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa.

Tieto on online-yhteiskunnassa kaikkien saatavilla, mutta tiedon kriittinen arvioiminen, oikean tiedon löytäminen ja tiedon tuottaminen ja levittäminen vaativat osaamista. Nuorten tieto- ja neuvontatyössä painotetaan media- ja informaatiolukutaitoa, kriittistä ajattelua ja tuetaan nuorten mahdollisuuksia tuottaa ja levittää tietoa, jotka edesauttavat toimijuuden ja kansalaisuuden toteutumista.

2. Nuorten tieto- ja neuvontatyön tavoitteena on turvallinen ja tasa-arvoinen tietomaisema kaikille.

Nuorten tieto- ja neuvontatyö on ERYICA:n periaatteiden mukaan riippumaton, saavutettavaa, kattavaa, tarveperustaista, vahvistavaa, osallistavaa, eettistä, ammatillista ja ennakoivaa. Suomen kontekstissa korostuvat tällä hetkellä osallistumisen, saavutettavuuden ja eettisyyden teemat, jotka näkyvät esimerkiksi hallitusohjelman (2019) painotuksissa.⁶² Hallitusohjelman mukaan yhteiskunnassa tulee edistää lasten ja nuorten osallisuutta ja toimijuutta esimerkiksi digitaalisin keinoin ja tuemalla medialukutaitojen kehittymistä. Media- ja informaatiolukutaidon kehittäminen lisää valmiuksia luovia digitaalisissa ympäristöissä, ja lisää saavutettavuutta madaltamalla kynnystä toimintaan. Seksuaalisen häirinnän, vihapuheen ja nettikiusaamisen kaltaiset ilmiöt korostavat eettisyyden merkitystä. Nuoret ja vähemmistöihin kuuluvat naiset kohtaavat erityisen paljon vihapuhetta digitaalisissa ympäristöissä, mikä tekee tietomaisemassa liikkumisesta toisille⁶³ turvattomampaa kuin toisille. Nuorten tieto- ja neuvontatyön tavoitteena työskennellä turvallisen ja tasa-arvoisen tietomaiseman eteen.

⁶² Myös tulevan valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan pääteemoiksi on tulossa nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja osallistuminen. Axelin 2019.

⁶³ Ollus ym. 2019, 32–56.

3. Nuorten tieto- ja neuvontatyö ei ole ongelmalähtöistä. Keskeisessä roolissa ovat kohtaamiset ammattilaisten ja nuorten välillä. Kohtaamiset perustuvat myönteiseen tunnistamiseen, vahvistavat nuoren itsetuntoa, oman osaamisen sanoittamisen taitoja ja uskoa omiin toimintamahdollisuuksiin.

4. Nuorten tieto- ja neuvontatyön ammattilaiset hallitsevat nuoren kohtaamisen taidot sekä media- ja informaatiolukutaidon ja soveltavat niitä päivittäisessä työssään. Ammatillinen osaaminen varmistetaan esimerkiksi koulutuksen keinoin.

5. Amatillista nuorten tieto- ja neuvontatyötä voidaan toteuttaa päätoimisesti tai osana toimenkuvaa. Kummassakin tapauksessa nuorten tieto- ja neuvontatyö kirjataan työtehtäviin. Ammatillinen osaaminen – myönteinen tunnistaminen, media- ja informaatiolukutaito – ovat osa kohtaamisista nuorten ja ammattilaisten välillä nuorisotyössä ja/tai nuorille suunnatuissa palveluissa, joissa nuorten tieto- ja neuvontatyötä tehdään joko päätoimisesti tai osana toimenkuvaa.

6. Nuorten tieto- ja neuvontatyö ei ole paikka- tai henkilösidonnaista. Kun ammatillinen osaaminen – myönteinen tunnistaminen, media- ja informaatiolukutaito – toteutuu kohtaamisissa, ei ole merkitystä, toteutetaanko nuorten tieto- ja neuvontatyötä fyysisessä paikassa, verkossa, itsenäisessä toimintapisteessä vai osana monialaisia palveluita.

7. Nuorten tieto ja neuvontatyö on yhdessä tietämistä. Aikuisilla tai ammattilaisilla ei ole tiedon monopolia, vaan tieto syntyy vuorovaikutuksessa. Nuori on tiedon tuottamisen osapuoli. Nuorten tieto- ja neuvontatyö perustuu kohtaamisiin ja vahvistaa nuorten tiedon tuottamisen ja levittämisen taitoja.

6.3 Yhteenveto

Tutkimuskysymykseni koskivat nuorten tieto- ja neuvontatyön suhdetta muuhun nuorisotyöhön ja nuorten palveluihin, nuorten tieto- ja neuvontatyön erityisosaamista ja sitä, millaisia suosituksia edellisten perusteella voidaan asettaa. Ehdotukseni suosituksiksi, jotka perustuvat havaintoihini nuorten tieto- ja neuvontatyön ominaisuuksista ja vahvuuksista, on esitetty edellä.

Edellä esitän, että nuorten tieto- ja neuvontatyön on työmuoto, joka toimii sekä itsenäisenä palveluna että osana monialaisia palveluita. Toisaalta se toimii tilanteessa, jossa sen perinteiset tehtävät läikkyvät myös uusille alueille, jolloin nuorten tieto- ja neuvontatyön osaamiselle olisi laveamminkin kysyntää: monet haastateltavista totesivat, että nuorten tieto- ja neuvontatyötä toteutetaan tälläkin hetkellä paitsi omana palvelunaan, myös osana muita tehtäviä. Perinteiset tavat ymmärtää työ eivät siis välttämättä tunnista ja onnistu kuvaamaan kaikkia tilanteita, joissa nuorten tieto- ja neuvontatyö toimii tai sille olisi tarve. Tässä raportissa olen pyrkinyt selkeyttämään kuvaa nykytilanteesta ja tulevaisuudesta tiivistämällä kentällä havaitsemiani uhkat ja mahdollisuudet erilaisiksi skenaarioiksi. Skenaarioiden tarkoitus ei ole vahvistaa uhkakuva tai kahlita ajattelua, vaan niiden pyrkimys on avata ajattelua uuteen suuntaan. Määrittelytyö paitsi kuvaa nykytilannetta, myös väistämättä ottaa kantaa tulevaisuuteen. Mitä nuorten tieto- ja neuvontatyön tahdotaan olevan tulevaisuudessa?

Tulkintani mukaan nuorten tieto- ja neuvontatyön vahvuudet ovat kahtalaisia: myönteinen tunnistaminen kohtaamisissa sekä tietoon liittyvä osaaminen. Erityisesti monialaisissa palveluissa nuorisotyön eetoksesta kumpuava pyrkimys asettaa nuori keskiöön on olennaista osaamista, joka on tärkeää tehdä näkyväksi. Juuri nuorten kohtaamiseen liittyvät taidot erottavat nuorten tieto- ja neuvontatyön muusta tietotyöstä, ja tekee nuorten tavoittamisen

mahdolliseksi. Media- ja informaatiolukutaitoa painottava ote puolestaan on yksi nuorten tietojen neuvontatyön ominaispiirteistä, joka erottaa työmuodon muusta nuorisotyöstä. Työmuodon fokuksessa on tieto ja nuorten yhdenvertaiset mahdollisuudet hyödyntää ja käyttää sitä, mikä on ensisijaisen tärkeä toimintaedellytys globaalissa, digitalisoituvassa maailmassa *valetiedon* ja informaatiotosien aikakaudella. Ilman media- ja informaatiolukutaitoa toimijuus tietomaisessa ei voi toteutua.

Lähteet

Antti Rinteen hallituksen ohjelma (2019) Osallistava ja osaava Suomi. Sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23 Helsinki: Valtioneuvosto.

Autio, Kirsi (2015) Miten myönteinen tunnistaminen ammatillisena työotteena haastaa työntekijän? Teoksessa Häkli, Jouni, Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseura/Norisotutkimusverkosto, julkaisuja 171. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. 89-111.

Axelin, Henni (2019) Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020-2023. <https://drive.google.com/file/d/1swuuCXOtgMh22zcyKBngKo1Dj70pRaGy/view> Viitattu 12.6.2019.

Boes, Marc (2012) History of youth information in Europe. Teoksessa Coussée, Filip, Williamson, Howard & Verschelden, Griet (toim.) Strasbourg: Council of Europe Publishing. The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy. Volume 3. 191-199.

Eskelinen, Teppo, Gretschel, Anu, Kiilakoski, Tomi, Kiili, Johanna, Korpinen, Sini, Lundbom, Pia, Matthies, Aila-Leena, Mäntylä, Niina, Niemi, Reetta, Nivala, Elina, Ryyänen, Aimo & Tasanko, Pia (2012) Lapset ja nuoret subjekteina kunnallisessa päätöksenteossa. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusseuran julkaisu 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. 35-94.

Fedotoff, Jaana & Leppäkari, Heidi (2016) Nuorten tieto- ja neuvontatyön historiaa ja lähtökohtia. Teoksessa Fedotoff, Jaana, Leppäkari, Heidi & Timonen, Päivi (toim.) Koordinaatit nuorten tieto- ja neuvontatyöhön. Suuntaviivoja ammatilliseen osaamiseen. Oulu: Koordinaatti – Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus.

Garbus, Liz (2018) The Fourth Estate. Dokumentti. New York: Showtime.

Gretschel, Anu (2018) Nuorten tieto- ja neuvontatyön aluekoordinoinnin roolin tutkimuksellinen tarkastelu. Aluekoordinaattoreiden näkökulma. Oulu: Koordinaatti – Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus.

Hallituksen esitys (2016) Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisolaiksi 111/2016.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_111+2016.aspx Viitattu 12.6.2019.

Heikkinen, Minna (2006) Kotikäyntejä, valistusta ja diskoja. Nuorisotyö tarjoaa vaihtoehtoja muuttajille. Turun maakuntamuseon julkaisuja 11. 127–189.

Hästbacka, Noora (2019) Kiusaamisen katkaisu koulun sosiaalisissa verkostoissa – Tutkimus K-0-toimintamallin jalkauttamisesta pilottialueille (2018–2019) –hankkeen loppuraportti. Julkaistaan 2019. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto.

IFLA (2011) Media and Information Literacy Recommendations. <https://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf> Viitattu 12.6.2019.

Jantunen, Saara (2015) Infosota. Helsinki: Otava.

Kaarakainen, Meri-Tuulia & Saikkonen, Loretta (2015) Tiedonhakutaidot testissä – nuorten osaaminen hakukanavan valinnassa, hakulausekkeen muotoilussa ja hakutulosten arvioinnissa. Informaatiotutkimus 34(4), 2015. 1–15.

Kaarakainen, Suvi-Sadetta & Kaarakainen, Meri-Tuulia (2018) Tulevaisuuden toivot – digitaalisten medioiden käyttö nuorten osallisuuden ja osaamisen lähteenä. Media & Viestintä 41(2018): 4, 235–254.

Kallio, Kirsi Pauliina, Korkiamäki, Riikka & Häkli, Jouni (2015) Johdanto. Myönteinen tunnistaminen. Näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa Häkli, Jouni, Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 171. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. 9–35.

Karim, Muhaimin & Widén, Gunilla (2018) Future youth information and counselling: building on information needs and trends. Youth.info. Turku: Åbo Akademi University & European Youth Information and Counselling Agency. 2018b

Karim, Muhaimin & Widén, Gunilla (2018) Manual for foresight in youth information. Youth.Info: Future Youth information Toolbox. Turku: Åbo Akademi University & European Youth Information and Counselling Agency. 2018a

Kiilakoski, Tomi, Gretschel, Anu & Nivala, Elina (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusseuran julkaisu 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. 9–33.

Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (2018) Johdanto. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere: Vastapaino. 8–28.

Kiilakoski, Tomi, Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) Miksi nuorisotyötä tehdään. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 5 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 169.

Malm, Karla (2017) Normaalin muuttuvat rajat. Seksuaalikasvatus peruskoulun oppikirjoissa vuonna 1972–2013. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/193576> Viitattu 9.6.2019.

Merikivi, Jani, Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2016) Johdanto. Teoksessa Merikivi, Jani, Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus mediasta ja liikunnasta. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 55 & Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 184. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. 5–8.

Nieminen, Juha (2014) Vastavoiman hamo. Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. 21–43.

Ollus, Natalia, Tanskanen, Maiju, Honkatukia, Päivi & Kainulainen, Heini (2019) Sukupuolistunut vihapuhe, seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Teoksessa Teräsaho, Mia & Närvi, Johanna (toim.)

Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon – analyysseja tasa-arvobarometrista 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Sosiaali- ja terveysministeriö. 32–56.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137765/URN_ISBN_978-952-343-314-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 12.6.2019.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012) Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. <https://minedu.fi/documents/1410845/4274093/lanuke-2012-2015.pdf/cc6a20db-0874-45a9-ae38-3f3bacc5cc25> Viitattu 12.6.2019.

Opetushallitus (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Osaamiskeskus Koordinaatti (2019) Historia. <http://www.koordinaatti.fi/fi/historia> Viitattu 3.6.2019.

Seppänen, Janne & Väliaverronen, Esa (2013) Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne (2001) Katseen voima. Kohi visuaalista lukutaitoa. Tampere: Vastapaino.

Sumiala, Johanna, Suurpää, Leena & Honkatukia, Päivi (2019) Introduction. Welcome on a Digital Journey through Helsinki and Saint Petersburg! Teoksessa Sumiala, Johanna & Niitamo, Annaliina (toim.) Youth in the Media City. Belonging and Control on the Move. 10–15.

Åberg, Leif (2000) Viestinnän johtaminen. Helsinki: Inforviestintä.

LIITE 1:

Nuorten tieto- ja neuvontatyön eurooppalaiset periaatteet (ERYICA, 27.4.2018)

1. RIIPPUMATON

- 1.1 Tarjottava tieto on kattavaa, antaa yleiskuvan saatavilla olevista vaihtoehdoista ja perustuu moniarvoisiin ja luotettaviin lähteisiin.
- 1.2 Tarjottava tieto on riippumatonta kaikista uskonnollisista, poliittisista, aatteellisista ja kaupallisista vaikutteista.
- 1.3 Rahoituslähteet eivät vaikuta näiden periaatteiden soveltamiseen nuorten tieto- ja neuvontapalveluissa.

2. SAAVUTETTAVA

- 2.1 Yhdenvertainen mahdollisuus käyttää nuorten tieto- ja neuvontapalveluita tulee varmistaa kaikille.
- 2.2 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat helposti saavutettavia, kiinnostavia ja näkyviä nuorille.
- 2.3 Nuorille suunnattu tieto on ymmärrettävää heille.

3. KATTAVA

- 3.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat avoimia kaikille nuorille ilman minkäänlaista syrjintää.
- 3.2 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat maksuttomia kaikille nuorille.

- 3.3 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut pyrkivät tavoittamaan kaikki nuoret tavoilla, jotka ovat vaikuttavia ja tarkoituksenmukaisia eri ryhmille sekä erilaisiin tiedontarpeisiin.

4. TARVEPERUSTEINEN

- 4.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut perustuvat nuorten tarpeisiin.
- 4.2 Tarjolla oleva tieto kattaa kaikki nuorille merkittävät aiheet.
- 4.3 Jokaista nuorta on kunnioitettava yksilönä ja kaikki vastaukset on yksilöitävä siten, että ne ovat vaikuttavia ja tarkoituksenmukaisia.
- 4.4 Nuorten tieto- ja neuvontatyössä tulee olla riittävästi henkilöstöresursseja, jotta yksilöllinen tuki ja palvelut voidaan varmistaa.

5. VAHVISTAVA

- 5.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut vahvistavat nuoria sosiaalisesti ja edistävät heidän itsenäisyyttään.
- 5.2 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut tukevat nuorten media- ja informaatiolukutaitoja, jotta he osaavat toimia turvallisesti ja vastuullisesti.
- 5.3 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut edistävät nuorten aktiivista kansalaisuutta ja osallisuutta.

6. OSALLISTAVA

- 6.1 Nuoret osallistuvat nuorille suunnatun tiedon tuottamiseen, levittämiseen ja arviointiin kaikilla tasoilla ja kaikissa muodoissa.
- 6.2 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut tarjoavat mahdollisuuksia nuorten vertaistoiminnalle.
- 6.3 Nuoria kannustetaan antamaan palautetta osana nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden jatkuvaa kehittämistä.

7. EETTINEN

- 7.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut kunnioittavat nuorten oikeutta yksityisyyteen, luottamuksellisuuteen ja nimettömyyteen. Palvelut tarjoavat nuorille turvallisen ympäristön.
- 7.2 Tiedon valintakriteerit tehdään näkyviksi ja ymmärrettäviksi. Tiedon tuottaja ja tarkoitus ovat selkeät ja näkyvät.
- 7.3 Kaikki tuotettu tai jaettu tieto on täsmällistä, kattavaa, ajantasaista ja luotettavaa.

8. AMMATILLINEN

- 8.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalveluita tarjoavat koulutetut työntekijät ammatillisella otteella.
- 8.2 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijöillä on media- ja informaatiolukutaitoja.
- 8.3 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut toimivat yhteistyössä tärkeimpien sidosryhmien kanssa nuorten tiedontarpeiden ja yhteistyömahdollisuuksien tunnistamiseksi, asiantuntijuuden jakamiseksi sekä nuorille suunnatun tiedon näkyvyyden lisäämiseksi.
- 8.4 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijät tekevät yhteistyötä paikallisella, alueellisella, kansallisella, eurooppalaisella ja kansainvälisellä tasolla sekä jakavat hyviä käytäntöjä ja osaamista.
- 8.5 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijöiden tehtävänä on varmistaa, että nuorilla on riittävät tiedot ja taidot heille suunnattujen digitaalisten palveluiden hyödyntämiseen.

9. ENNAKOIVA

- 9.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat innovatiivisia valitessaan strategioita, menetelmiä ja työkaluja nuorten tavoittamiseksi.
- 9.2 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijät ovat tietoisia uudenlaisesta työmuotoon liittyvästä kehityksestä ja olennaisista laeista, ja he pitävät itsensä ajan tasalla nuorten trendeistä.
- 9.3 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijät toimivat aktiivisesti ja ennakoivasti median ja tiedon kentällä varmistuen, että nuorille suunnattu laadukas tieto on näkyvää.

LIITE 2:

Työryhmien kysymykset 21.5.2019

1) Nuorten tieto- ja neuvontatyön ydin – eli oman osaamisen sanoittaminen

- Mikä on nuorten tieto- ja neuvontatyön osaamista?
- Mitä tehdään, kun nuorten kanssa viestitään – mitä teen, kun viestin nuorten kanssa?
- Millaisia taitoja työssä tarvitaan/tarvitsen?
- Mihin tarpeisiin työ vastaa?
- Mitä annettavaa nuorten tieto- ja neuvontatyölle on nuorille suunnattuihin palveluihin?

2) Nuorten tieto- ja neuvontatyö työmuotona ja työotteena – eli kuka tekee ja missä?

- Tässä työryhmässä toivon keskittyttävän erityisesti kysymykseen siitä, kuka nuorten tieto- ja neuvontatyötä tekee.
- Millä tavoin nuorten tieto- ja neuvontatyö voi olla läpileikkaavaa – vai voiko se olla sitä?
- Mitä se edellyttää, millaisia resursseja?
- Voiko nuorten tieto- ja neuvontatyön työote toteutua erillisissä keskuksissa, Ohjaamoissa, muussa nuorisotyössä tai vaikka te-palveluissa?
- Pohtikaa läpileikkaavuuteen liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia.

3) Nuorten tieto- ja neuvontatyön suositukset

- Voidaanko nuorten tieto- ja neuvontatyölle asettaa kansallisella tasolla minimikriteereitä ja/tai suosituksia?
- Millaiset suositukset toimivat muuttuvassa ajassa?
- Voiko suositukseksi ottaa esimerkiksi koulutuksen/nuorten tieto- ja neuvontatyön kirjaamisen osaksi toimenkuvia/strategiaa?
- Pohtikaa kysymystä suosituksista/minimikriteereistä suhteessa läpileikkaavuuden periaatteeseen ja omaan erityisosaamiseen.

Koordinaatti

Osaamiskeskus

**■ Tieto kuuluu
kaikille nuorille**

www.koordinaatti.fi